

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2019/2

BEIN Klára: Transparencia I. (részlet) | Klára BEIN: Transparency I (detail)

Fotó: M. Fodor Éva (*Cikkünk a 32. oldalon*)

TARTALOM

- 2 **KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK**
- 2 **A megdermedt fény**
Kortárs magyar üvegművészeti kiállítás a Gaál Imre Galériában (*D. Udvary Ildikó*)
- 12 **Zománcművek a Vasarely Múzeumban**
Kiállítás a bonyhádi kísérleti zománctelep és a Pécsi Műhely 1968–1972 közötti együttműködéséről (*Keserü Katalin*)
- 23 **Több mint design**
A PTE Művészeti Kar tárgykötés és tervezőgrafika szakos hallgatóinak és tanárainak munkái a Fugában (*Mogán Orsolya*)
- 32 **Az ollóval rajzoló...**
Bein Klára textilművész kiállítása a Klebelsberg Kultúrkúriában (*Feledy Balázs*)
- 38 **Szétágazva összefutó pályák**
Csonka Zsuzsa és Gergely Nóra keramikusművészek tárlata az Újlipótvárosi Klub-Galériában (*Fábián László*)
- KÖSZÖNTÉS
- 40 **Szuggesztív formák, naiv báj**
Németh János keramikusművész köszöntése (*Schrammel Imre*)
- ÉRTÉKÖRZÉS
- 43 **„Katona József szelleme dolgozott ott”**
Az Atelier Fellner & Helmer és a kecskeméti színház (*ifj. Gyergyádesz László*)
- MŰVÉS ZET ÉS PEDAGÓGIA
- 49 **A Bauhaustól a Krampampuliig**
A Budapesti Metropolitan Lab társasjátéktervei múzeumoknak (*Seres Szilvia*)
- TÁRGYKÖZELBEN
- 52 **Törékeny illúzió** – Boov üvegszobor a Zoetropé sorozatból (*Veress Kinga*)
- 54 **Hírek**

CONTENTS

- EXHIBITIONS – STUDIOS
- 2 **The frozen light**
Contemporary Hungarian glass art at the Gaál Imre Gallery (*Ildikó D. Udvary*)
- 12 **Enamel works in the Vasarely Museum**
Exhibition about the cooperation of the experimental enamel workshop in Bonyhád and the Pécs Studio in 1968–1972 (*Katalin Keserü*)
- 23 **More than design**
Works by students and teachers of 3D and 2D design at Pécs University, Faculty of Music and Visual Arts, shown in FUGA Budapest Center of Architecture (*Orsolya Mogán*)
- 32 **Drawing with scissors**
Textile artist Klára Bein exhibiting in the Klebelsberg Cultural Centre (*Balázs Feledy*)
- 38 **Ramifying careers converge**
Works by ceramic artists Zsuzsa Csonka and Nóra Gergely at the Újlipótváros Club Gallery (*László Fábián*)
- GREETING
- 40 **Suggestive forms, naive charm**
Greeting ceramic artist János Németh (*Imre Schrammel*)
- SAFEGUARDING VALUES
- 43 **„The ghost of József Katona was at work there”**
Atelier Fellner & Helmer and the Kecskemét Theatre (*László Gyergyádesz jr.*)
- ART AND EDUCATION
- 49 **From Bauhaus to Krampambuli**
Game designs for museums by the Budapest Metropolitan Lab (*Szilvia Seres*)
- CLOSE-UP
- 52 **Fragile illusion** – Boov, glass sculpture from Zoetrope series (*Kinga Veress*)
- 54 **News**

A CÍMLAPON:

Grünfelder Judit: Free dimension, többretegű üvegpép
Ragasztott üveg, 60x50x4 cm
Fotó: Grünfelder Judit (*Cikkünk a 2. oldalon*)

ON THE FRONT COVER:

Judit Grünfelder: Free dimension, multilayered glass picture
Glued glass, 60x50x4 cm
Photo: Judit Grünfelder (*Article on page 2*)

A HÁTSÓ BORÍTÓN:

Balogh Eleonóra: Időkapu, térelválasztó üvegfal, Antara Palace, Polis, Ciprus
2014, biztonságüveg alapon anyagában színezett, ezüsttel festett, csiszolt, fazetázott, mart, ragasztott, vegyes technika, 400x400 cm
Fotó: Balogh Eleonóra (*Cikkünk a 2. oldalon*)

ON THE BACK COVER:

Eleonóra Balogh: Time Portal, dividing glass wall, Antara Palace, Polis, Cyprus
2014, colored, silver painted, polished, acid-etched, glued mixed technique on safety glass, 400x400 cm
Photo: Eleonóra Balogh (*Article on page 2*)

A megdermedt fény

KORTÁRS MAGYAR ÜVEGMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS
A GAÁL IMRE GALÉRIÁBAN

„Az üveg nyelvét kevesen ismerik, »használata« nem vált általános igénnyé. Nekem azonban az a rögeszmém, hogy ismerni, használni, élvezni kellene ezt a nyelvet.”
(Bohus Zoltán)

VIDA Zsuzsa: Belső közeledés II. | Zsuzsa VIDA: Inner approach II
Színes felületű síküveg, rogyasztott, 25,5x15,5x5,5 cm
Fotó: Meszleny Anna

2019. január 23-án, a magyar kultúra napja alkalmából nyílt meg a Pesterzsébeti Múzeum Gaál Imre Galériájában a *Kortárs magyar üvegművészet* című kiállítás 34 üvegművész 76 alkotásából. Ezt megelőzően 2017-ben, a Szent István-bazilikában találkozhattak az érdeklődők a *HuGlass* reprezentatív – több mint 100 művet felsorakoztató – üvegművészeti kiállításával. Annak ellenére, hogy ez a bemutató immár harmadik volt a sorban, mégis el kell gondolkodnunk Bohus Zoltán fenti mondatain – az üveg nyelvét, örömfakasztó erejét még valóban nem ismerik elegendően. Sajnos, a korlátozott vásárlási lehetőségek mellett idehaza ritkán láthatunk átfogó, a magyar üvegművészek színe-javát felsorakoztató kiállítást is. Ennek egyik oka minden bizonnyal az üvegművészettel foglalkozó kereskedelmi galériák hiánya Magyarországon, kivételt jelent a pannonhalmi Hefter Üveggaléria, valamint a szentendrei Erdész Galéria, amely ha nem kizárólag üvegművészettel foglalkozik is, de rendszeresen jelentkezik üvegplasztikákkal a hazai és külföldi vásárokon. Ezért is volt igazi ünnep ez a tárlat, még akkor is, ha – a felkérés ellenére – néhány jelentős alkotó hiányzott a kiállító művészek közül. A kiállítást Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia tiszteletbeli elnöke nyitotta meg, beszédében kiemelve a kiállított művek és a magyar üvegművészet egészének rendkívüli változatosságát, szuggesztív erejét és gazdagságát.

KERTÉSZFI Ágnes: Zöld lobogó | Ágnes KERTÉSZFI: Green flag | Olvasztott síküveg, parsol üveg, 34x20x20 cm
Fotó: Meszleny Anna

SIPOS Balázs: Nő almával | Balázs SIPOS: Woman with an apple | Pâte de verre, 54x16x13 cm
Fotó: Meszlény Anna

HEGYVÁRI Bernadett: Csend-élet I–II. | Bernadett HEGYVÁRI: Still-life I–II | Fűvott üveg, többféle méret
Fotó: Meszleny Anna

^
SMETANA Ágnes: „Biorítmus” (12 darabból álló mű)
 Ágnes SMETANA: „Biorhythm” (12-part composition)
 Fúvott, színezett üveg, többféle méret, a legnagyobb magasság: 18 cm
 Fotó: Meszleny Anna

<
JEGENYÉS Juszti: Átvezető út
 Juszti JEGENYÉS: Way through
 Formába öntött, csiszolt, polírozott üveg, 11x34x22 cm
 Fotó: Meszleny Anna

Bár a legtöbb ember számára mind a mai napig az üvegművészet elsősorban használati tárgyakat jelent, az elmúlt fél évszázadban ugyanakkor az üveg funkcionális és designjellege mellett fokozatosan teret nyertek az autonóm üvegművészeti alkotások. Az üveg a képzőművészet, a térplasztikák, faliképek, domborművek alapanyagává vált. *„Az üveg többé nemcsak tál, csésze, váza, pohár, ablak [...], nem függ a megrendelőtől vagy egyéb gyártási feltételtől: kizárólag az egyéni művészi szándék volt előtérben.”*¹

Az autonóm üvegművészetet manapság már világszerte nagy érdeklődés övezi, és öröndetes, hogy hazánk is számos, a nemzetközi szintéren ismert és elismert üvegművésszel büszkélkedhet.

A tárlat tervezésekor arra törekedtem, hogy a téri adottságokhoz mérten minél több jeles alkotó munkáit mutathassuk be. Nem volt célom egységes, tematikus kurátori koncepció alapján felépíteni a kiállítást, hiszen a hazai üvegművészet nyelve mind formai, mind technikai szempontból olyan gazdag, hogy semmiképp nem láttam értelmét bármiféle tematikával korlátozni a válogatást. Egy ilyen bemutató mindig jó alkalom arra is, hogy a művészek találkozzanak, megismerjék egymás sajátos alkotói nyelvét, technikai törekvéseit, bravúrait. A kiállított művek nemcsak esztétikai, hanem az anyag megmunkálásának tekintetében is rendkívül változatos, összetett képet mutattak. A 34 művész alkotásait szemlélve megismerkedhetett a közönség az üveg

KÖBLITZ Birgit: Ólompehely | Birgit KÖBLITZ: Leaden fluff
 Pâte de verre, hajlított, montírozott, 31x28x17 cm
 Fotó: Meszleny Anna

L. SZABÓ Erzsébet: Hullámzó tenger, Kék váza tollfoszlányokkal és Szürke márvány (balról jobbra)
 Erzsébet L. SZABÓ: Rolling sea, Blue vase with shreds of feathers and Gray marble (left to right)
 Opalin hutaüveg, 20 x Ø 14 cm; hutaüveg, textil, 33,5 x Ø 9 cm; hutaüveg, 13 x Ø 13 cm
 Fotó: Meszleny Anna

^

BÁNÓ Rita: Kardhal, Bárdhal, Teahal (balról jobbra)
 Rita BÁNÓ: Sword-fish, Hatchet-fish, Tea-fish (left to right)
 Formába olvasztott, csiszolt, savazott üveg,
 14x30x5 cm, 9x28x5 cm, 8x30x5 cm
 Fotó: Meszleny Anna

◀ **Kortárs magyar üvegművészet című kiállítás. Az előtérben (balról jobbra) LENDVAI Péter Gergely: Kozmikus medve és Ezüst oroszlán, a háttérben BUDAI Zsolt János: Mr. Black**
 'Contemporary Hungarian Glass Art'. In the foreground (left to right): Péter Gergely LENDVAI: Cosmic bear and Silver lion, in the background: Zsolt János BUDAI: Mr. Black
Gaál Imre Galéria, Budapest, 2019
 Fotó: D. Udvary Ildikó

felhasználásának elmélyült kutatások, kísérletek során kidolgozott számtalan bravúros módszerével: láthatók voltak az üveg tradicionális funkcióit reprezentáló használati tárgyak (váza, tál, kehely stb.), az építészethez kapcsolódó üvegmunkák, valamint autonóm képzőművészeti alkotások is. Az üvegfűvés, rogyasztás, homokfűvés, csiszolás, ólomüvegezés; a hideg- vagy melegüveg-technikával készült művek alkotónként más-más művészi szándékról tanúskodnak. Az építészeti üveg – dekoratív és téralkotó sajátosságainak köszönhetően – a funkcionalitás mellett fontos látványalakító tényező is. A manapság mindent elárasztó uniformizált és bármikor lecserélhető tárgyak tömegében a maradandóságot, a funkciót és az esztétikum magától értetődő egységét is képes közvetíteni egy-egy, művész alkotta használati tárgy. A két kiállítóteremben elhelyezett munkák, a formai gazdagság mellett az elmélyült

technikai ismereteknek köszönhetően, a médium adottságaiból fakadóan rendkívül összetett, intenzív színvilágot tártak elénk. A fény és a szín végtelen játéka az üvegmunkák egyik, ha nem a legkülönlegesebb, legvonzóbb vonása. Az üveg és a fény találkozása szinte szakrális tér élményét idéző áhítatot teremt – az érzés mindazok számára jól ismert, akik valaha is láttak már gótikus üveglakot. Ugyanakkor az üvegalakítások a maguk zárt állandóságában is változékonyak, hiszen a megvilágítástól, a fény-árnyék hatásoktól függően, szinte mindig képesek át- meg átváltozni. Számos alkotó a munkájával épp erre reflektál – törekedve az állandóan formálódó, elfolyó anyag spontaneitása és stabilitása közötti állapot megragadására. A fénnel átítatott, transzparens üveg eleganciája, a különféle színvilágok, megvilágítási módok, formai játékok teremtik meg e különleges anyagból készült műtárgyak egyedi varázsát.

›
M. TÓTH Margit: Evolúció

Margit M. TÓTH: Evolution

Formába olvasztott, csiszolt üveg, magasság: 47 cm

Fotó: Meszleny Anna

Kortárs magyar üvegművészet című kiállítás. MELCHER Mihály:

A lélek lakhelye és VIDA Zsuzsa: Vágyakozás – In memoriam

Csontváry Kosztka Tivadar (balról jobbra)

'Contemporary Hungarian Glass Art'. Mihály MELCHER:

Abode of the soul and Zsuzsa VIDA: Longing – In memoriam

Tivadar Csonváry Kosztka (left to right)

Gaál Imre Galéria, Budapest, 2019

Fotó: Meszleny Anna
◊

Kortárs magyar üvegművészet című kiállítás. Az előtérben GONZALES Gábor: Szeretnék élni kék hullám alatt, a háttérben VIDA Zsuzsa: Totem – Az én bogaram és Szárnyaszegett 'Contemporary Hungarian Glass Art'. In the foreground: Gábor GONZALES: I'd like to live under the blue surge, in the background: Zsuzsa VIDA: Totem – My bug and Clip-winged Gaál Imre Galéria, Budapest, 2019

Fotó: D. Udvary Ildikó

Kortárs magyar üvegművészet című kiállítás. Az előtérben FÜRI Judit: Üvegtálak 'Contemporary Hungarian Glass Art'. In the foreground: Judit FÜRI: Glass dishes Gaál Imre Galéria, Budapest, 2019

Fotó: D. Udvary Ildikó

Kortárs magyar üvegművészet című kiállítás (részlet) | 'Contemporary Hungarian Glass Art' (exhibition photo)
 Gaál Imre Galéria, Budapest, 2019
 Fotó: Meszleny Anna

Megalkotásuk nemcsak ihletett tehetséget, hanem kitartó munkát, szakmai tudást és türelmet is igényel. A kiállított művek között szerepelt a sajnos már elhunyt művész házaspár, Bohus Zoltán és Lugossy Mária egy-egy rendkívül érzékeny, finom munkája is. Bohus Zoltán több kiállító művész mestere is volt, s így a tárlat egyben a magyar üvegművészet folytonosságát szintén reprezentálta. A sokszínűséget erősítették az immár hat éve eltávozott Horváth Márton tanítványainak alkotásai, az általa teremtett hagyomány követői is. (Emlékezetes, hogy mily gyakran hangsúlyozta a technikai ismeretek maradéktalan elsajátításán alapuló felkészültség fontosságát.)

A kiállított alkotások túlnyomó többsége figurális vagy nonfiguratív térplasztika volt. Formanyelvük, stilisztikai hangvételük szempontjából is széles a spektrum, a szecesszió és az art deco korszakát idéző munkáktól az organikus és a minimal art szemléletét tükröző formákon át a művészettörténeti stílus-idézetekig. Az üveget más anyagokkal, fémmel, fával, kővel, textilllel társítva is számos izgalmas, kísérleti kompozíciót fedezhettünk fel. Ezek az anyagkapcsolatok olykor az organikus természet összetettségét, máskor technikai vívmányok lehangoló ismeretét idézik és bizonyítják: gyönyörködhetünk a sima felületek ragyogásában, a fényes és matt felszínek kontrasztjában, a rusztikus felületképzés izgalmas faktúráiban. Szinte minden kiállított műben tetten érhető az anyag megmunkálásában rejlő kihívások nyújtotta kaland élménye.

A Gaál Imre Galériában rendezett kiállítás nem titkolt célja az volt, hogy a kortárs magyar üvegművészet kiemelkedő alkotóinak sokoldalú munkásságát bemutatva ösztönző segítséget nyújtsunk ahhoz, hogy minél többen ismerjék, használják és találják meg örömeiket e különleges művészi világban.

D. UDVARY Ildikó
 művészettörténész, a kiállítás kurátora

.....
(Kortárs magyar üvegművészet. Gaál Imre Galéria, Budapest, 2019. január 23.– március 3. A tárlaton Balogh Eleonóra, Bánó Rita, Bohus Áron, Bohus Zoltán, Borkovics Péter, Botos Péter, Budai Zsolt János, Budahelyi Tibor, Darabos Anita, Fűri Judit, Gonzales Gábor, Grünfelder Judit, Hegyvári Bernadett, Homoki Anikó, Ioannidou Thomai, Jegenyés Jusztna, Kertészfi Ágnes, Köblitz Brigit, László Kyra, Lendvai Péter Gergely, L. Szabó Erzsébet, Lugossy Mária, Melcher Mihály, M. Tóth Margit, Polyák János, Sipos Balázs, Smetana Ágnes, Soltész Melinda, Szőke Barbara, Tomay Katalin, Török Sára, Varga Gyöngyvér, Vida Zsuzsa és Virág Hajnalka munkái voltak láthatók.)
 .....

1. Bodonyi Emőke: Egy autonóm műfaj. Stúdióüveg Magyarországon. *Art Limes*, 2008/4, 5.

Zománcművek a Vasarely Múzeumban

KIÁLLÍTÁS
A BONYHÁDI KÍSÉRLETI ZOMÁNCTELEP
ÉS A PÉCSI MŰHELY
1968–1972 KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL

Kismányoky Károly emlékének

Ilyen kiállítás még nem volt.

Furcsa művek körülöttünk. Képek és plasztikus képek, de zománcozott vaslemezek, az 1968-tól 1972-ig terjedő néhány évből,

éreződik rajtuk az ipari előállítás, de nem lehet csak az, ránézésre emlékeztetnek Victor Vasarely „csempézett” (vagy más technikájú) falaira, műveire, melyek a „planetáris folklór” jegyében készültek, holott itt nemcsak az optikáról, hanem a gondolkodás és látás összefüggéséről szólnak, melyből nem születhetett új népművészet,

az alkotók javarészt „vidékiek” (mint Vasarely is – pécsiek), a művek Pécs körzetében készültek, s máshoz nem hasonlíthatók, de nálunk a „vidéki” szó csak Budapest viszonylatában használatos, történelmi okok folytán is, s annyit is jelent, hogy nincs szem előtt. (Hogy miért, az külön téma lehet.) Miközben a művészetben, egyetemlegesen, számlálhatatlan érték született vidéken, szenvedélyesen kötődve a legkülönbözőbb adottságokhoz.

Ráadásul a pécsiekkel e kiállításon együtt vannak a magyar neoavantgárd ismert alkotói-kezdeményezői (Bak Imre, Fajó János, Pauer Gyula), az avantgárdra

mindig hajlamos Gyarmathy Tihamér, s rajtuk, valamint az akkor legifjabb pécsi mesteren, Lantos Ferencen keresztül – gondolatban – Kassák Lajos is,

s noha ők mind képzőművészként ismeretesek, itt most a művészettörténeti terminológia is feldúltnak tűnik: ipari design, iparművészet, épületdíszítés, képzőművészet-e ez az anyag, vagy egy új művészeti ág, amit Lantos Ferenc előszeretettel nevezett környezetművészetnek, amely szóba minden belefér.

S noha az utóbbi évek neoavantgárdal kapcsolatos kiállításai reprezentatív (*Párhuzamos avantgárd – Pécsi Műhely 1968–1980 / Parallel Avant-garde: Pécs Workshop 1968–1980*, Ludwig Múzeum, 2017; *Különutak. Karl-Heinz Adler és a magyar absztrakció*, Kassák Múzeum – Kiscelli Múzeum, 2017) és nemzetközi színtereken is előtérbe hozták a Pécsi Műhelyként alkotó csoport tevékenységét, e kiállítás szélesebb és egy speciális, nyitott műhelyt körülíró anyaga javarészt ma mégis ismeretlen. Köszönet az acb Galéria és a gyűjtő, Pados Gábor immár hatéves munkájáért, valamint a Vasarely Múzeum érzékenységének, elsősorban azonban az alkotóknak, hogy most és még ennyien (művek, alkotók és közönség) együtt lehetünk.

FICZEK Ferenc: Cím nélkül | Ferenc FICZEK: Untitled | 1970 körül, zománczott acéllemez, 8 / 45x45 cm (acb Galéria)
Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

Egy kis műhelytörténet

A műhely nagyszerű valami. Kutatóhely, egyéni intuíciókkal, közös lehetőségekkel és inspirációkkal, kísérletekkel. Lantos Ferenc képzőművész és akkor a pécsi művészeti gimnázium tanára a (volt) növendékeivel egy további közös munka lehetőségét teremtette meg, nemcsak a fiatalok egyéni kibontakozását segítő, de a vizuális gondolkodás megújítása érdekében is. E műhely programjába belefért egy újfajta köztéri művészet megteremtésének gondolata is.

A történetet két, külföldön, s ott is vidéken élő egykori Lantos-tanítvány emlékeivel – közénk idézésével pontosítom:

Az állandó közös műhely Pécsen volt. A ma Svédországban élő Szelényi Lajos egy 2014-es interjúja szerint Lantos korábbi növendékeiként gondoltak arra, hogy a mesterrel együtt dolgozzanak továbbra is: „Amikor a Pécsi Műhely nevű csoportot létrehoztuk, az volt a szándékunk Kismányoky Károly barátommal, hogy magyar–európai utat járjunk, mindenki a maga személyiségén átszűrve”.¹ Alapozták ezt a gondolatot a pécsi székesegyház középkori – nemzetközi, vándor – kőfaragóira, akiket Pécsi Műhelyként ismer a művészettörténet, és akikről írt szakdolgozatát Kismányoky 1969-ben „védte meg” mint rajz szakos tanárjelölt. Doboviczki Attila írja a (pécsi) doktori disszertációjában, hogy miután Szelényi, végzett

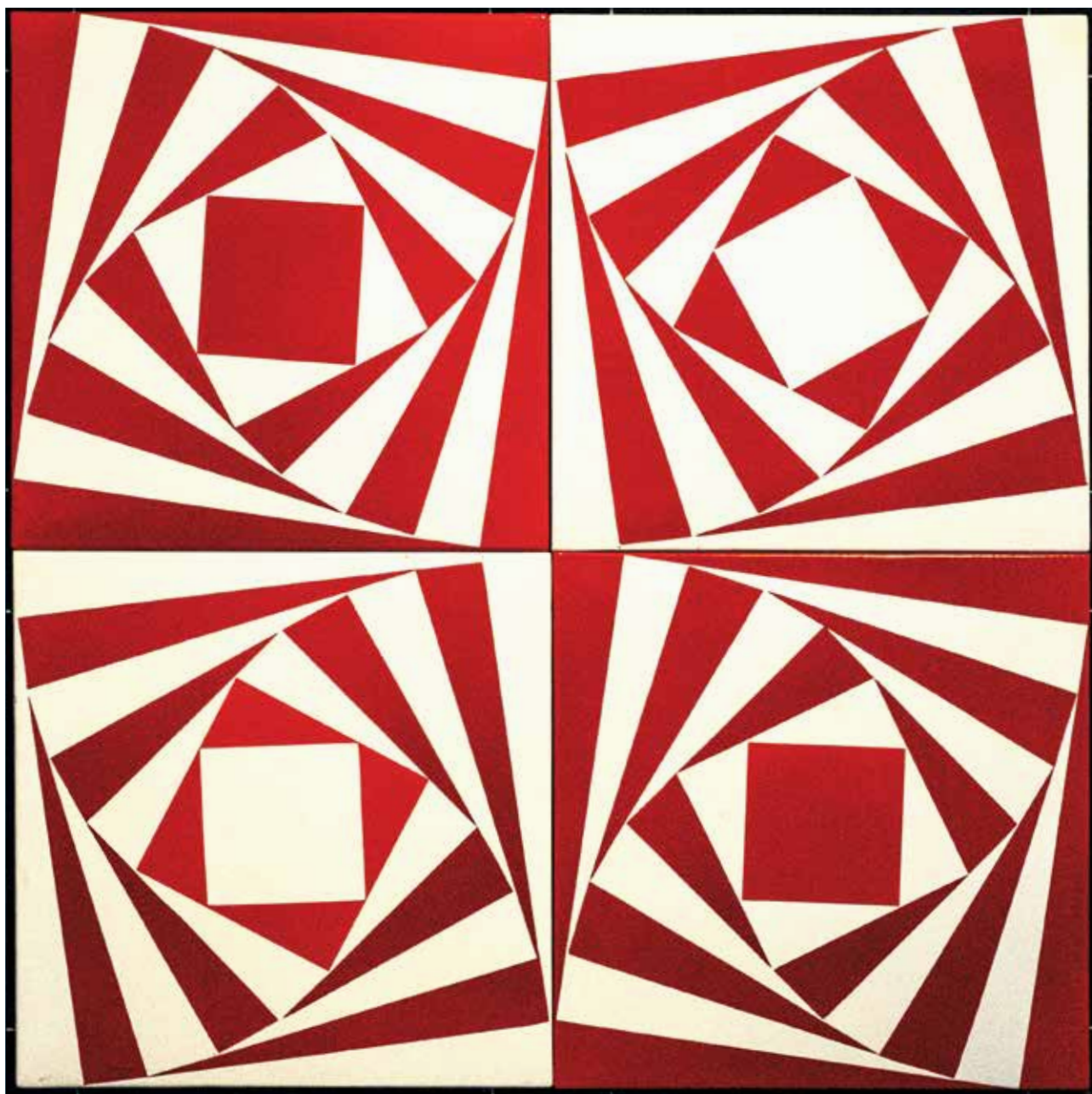

BAK Imre: Cím nélkül | Imre BAK: Untitled | 1968–1971, zománczott acéllemez, 12 / 45x45 cm (acb Galéria)
Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

népművelőként ('66) a pécsi művelődési házhoz került, kieszközölte, hogy a csoport tevékenysége is odatartozzon, helyet pedig a Tudomány és Technika Háza (a mai Csontváry Múzeum) alagsorában kaphasson. Szelényi '68-ra teszi az alakulást egy '94-es írásában,² amikor már kiállításuk is nyílt ugyanott: a „pincében” (április 5-én), s azon a két világháború közt neves pécsi mester, Gábor Jenő is részt vett, demonstrálva szellemi támogatását.

Major Kamill (Franciaország), bonyhádi kötődéseiből kifolyólag és mert az apja a bonyhádi zománccgyárban dolgozott, s ő maga is jól ismerte az ott folyó munkát, felhívta rá Lantos Ferenc figyelmét, aki 1967-ben ment

oda először, tanulmányozni a művészet lehetőségeit egy gyárban, ám nem a majd' két évtizeddel korábban meghirdetett művészetpolitikai irányelvek (szocreál) szerint, hanem az ipar anyagi és technikai lehetőségeit keresve, amit meg is talált a zománccfesték ragyogó, a kiégetéssel mindenkorra biztosított színeiben, a különböző technológiákban (előbb a kézzel, majd géppel fújással, a sablonok többszöri kitarásával történő festés, sokszorozás és variálás), és felmerülhetett a hordozófelületek: az acéllemezek összekapcsolásának lehetősége is. Több helyen beszámolt tapasztalatairól és eredményeiről (akkoriban, vidéken, folyton megkérdezték az alkotókat a nyilvánosság előtt arról,

HOPP-HALÁSZ Károly: Cím nélkül | Károly HOPP-HALÁSZ: Untitled | 1969, zománcozott acéllemez, 4 / 45x45 cm (acb Galéria)

Fotó: Meszlény Anna / acb Galéria

hogy mit csinálnak): az az évi egyik zománccfalát elhelyezték a bonyhádi járási könyvtárban, egy másikat ('68 elején) a pécsi Városi Könyvtár ifjúsági részlegének falára, s interjút adott ugyanakkor a *Dunántúli Napló* című napilapnak.

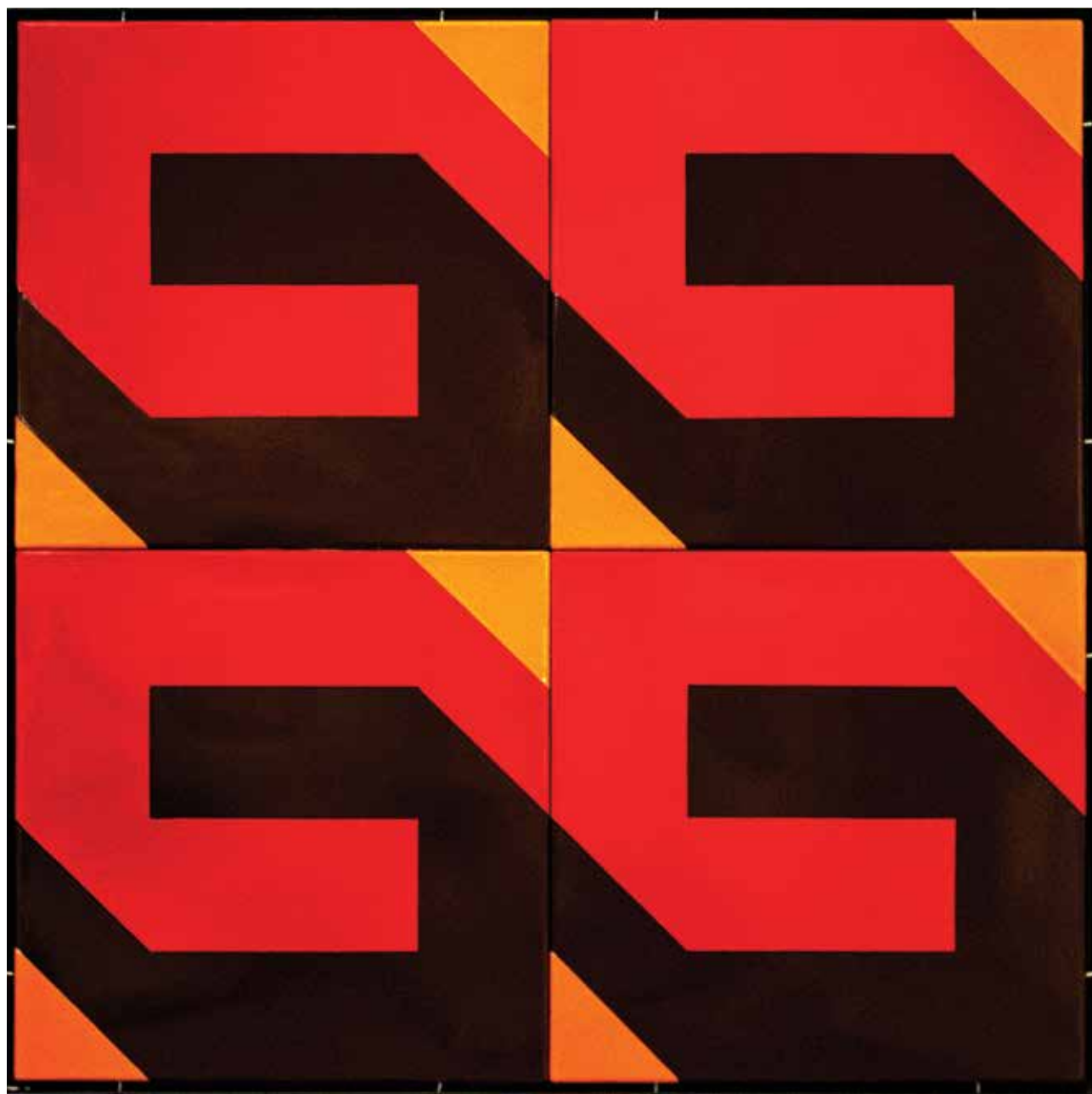
1968-ra szervezett először közös nyári műhelymunkát Bonyhádra.

De milyen műhelyek ezek? Hiszen kettőről van szó, még ha a tagokat-résztevőket tekintve összefonódtak is, s ha a bonyhádi (egyébként edény-) gyárat is műhelynek nevezzük.

A '68-as bonyhádi műhelymunka tág körű volt (emlék-zománc-tábláját láthatjuk a kiállításon, az

alkotók közül Gyarmathy, Lantos, Major, Papp Oszkár, Pauer aláírásával).³ Akkor a festett vagy a helyben talált elemekből összerakott kép (assemblage) ipari előállításának kísérleteit záró kiállítás címe *Architektúrában alkalmazható zománckísérletek* volt Bonyhádon. Ugyanez Pécsen *Zománc díszítőművészeti kiállításként* hangzott.⁴ (Vajon miért? Mert Pécsre mégiscsak jobban figyeltek a hatóságok, s a „díszítőművészet” látatlanban is elfogadhatóbb volt a bizonytalan – nyitott – értelmű „kísérletek”-nél? Vagy mert már felmerült az ornamentika elvont, geometrikus struktúrái megújításának és elterjesztésének gondolata?)

A pécsiek '69-es zománccmunkái közül – Lantosé

PINCZEHELYI Sándor: Cím nélkül | Sándor PINCZEHELYI: Untitled | 1972, zománcozott acéllemez, 4 / 50x50 cm (acb Galéria)
Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

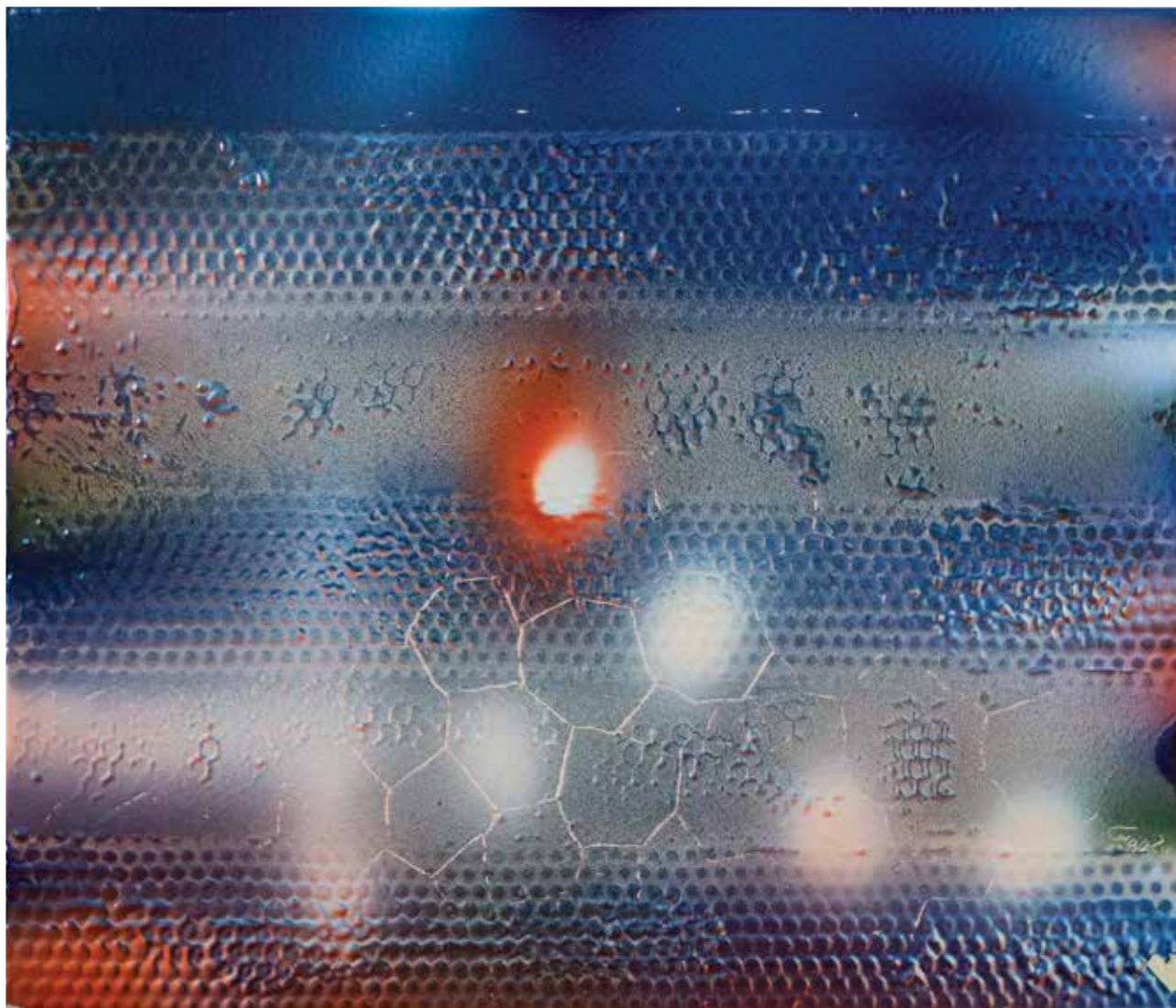
FAJÓ János: Cím nélkül | János FAJÓ: Untitled | 1968, zománczott acéllemez, 9 / 45x45 cm (acb Galéria)

Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

és Majoré mellett – Ficzek Ferencét, Halász Károlyét, Kismányokyét említi az újság mint a *képzőművészeti stúdió* munkáit.⁵ Majd (pl. az 1970 eleji kiállítás katalógusában) azt írják – s erre más nyomtatott dokumentumok is vannak –, hogy *Iparművészeti Stúdió*vá váltak.⁶ Nem véletlenül, hiszen a gimnáziumot is szakközépiskolává nyilvánították '67-ben az oktatással foglalkozó hatóságok, s a vizuális tagozatot tekintve csak iparművészeti képzésre szorították, talán kevésbé „veszélyesnek” és hasznosabbnak gondolva a tárgyformálást a korszak forrongó képzőművészeténél. Vagy a bonyhádi, új típusú, a vizuálisnak mondott

művészetek közti átjárást biztosító munka – s netán egy új lehetőség is – készítette Lantost (és a csoportot) e névváltoztatásra?

Ez a lehetőség épp 1969-ben merülhetett fel, egy új művészteleppel, a mecseknádasdival (alapítói közt Kismányokyval és Halással) és új gondolkodással/ kísérletezéssel, új művészeti kapcsolatokkal összefüggésben. Az utóbbiakat eleve biztosította a stúdió már építész tagja, Bachman Zoltán,⁷ akivel egy új típusú murális művészet lényegéről beszélgethettek.⁸ „A nagy terv (és álom) az akkor terveződő kertvárosi lakótelep vizuális megvalósítása – lett volna... (épületekre,

GYARMATHY Tihám: *Sejtek* | Tihám GYARMATHY: *Cells* | 1968, zománczott acéllemez, 43x50 cm (Neon Galéria)

Fotó: Meszleny Anna / Neon Galéria

sétányokra alkalmazott zománcokkal)”, Kismányoky 2017. január 15-i magánlevele értelmében.⁹ „Erdélyi Zoltán¹⁰ indította a tervezést és a munkát velünk. Lantos Feri egy aktív csapatot próbált összehozni a feladatra. Meghívta még Bak Imrét, Fajó Jánost, Hézső Ferencet, ifj. Koffán Károlyt, Benes Józsefet” és másokat. Csupa képzőművészeket, eltérő szemléletűeket, és nem is csak Magyarországról.¹¹ Mind a bonyhádi, mind a mecseknádasdi nyári „zománc-alkotótelep” tehát élt az akkoriban országszerte megindult alkotótelep- vagy szimpóziummozgalom meghívásos rendszerével. (Baranyában Villányban–Nagyharsányban, azaz a

szársomlyói kőbányában 1967-ben, Siklóson 1969-ben alapították meg a kőszobrász- illetve kerámia-szimpóziumokat).

A pécsiek – a művésztelepi közösségeknek is köszönhetően – bekerültek az országos, kezdeményezésekkel teli művészeti életbe (előbb Lantos Ferenc vett részt a híres, 1969-es *Szürenon* kiállításon¹² /majd egy 1970-es, inkább konstruktív szemléletű, csoportos salgótarjáni tárlaton, ’71-ben a balatonboglári Kápolnatárlatok egyikén/, de a fiatalok maguk is keresték a kapcsolatokat: 1969-ben a Fészek Klubban, 1970-ben a Budapesti Műszaki Egyetem Vásárhelyi Pál

Kollégiumában állítottak ki, majd Balatonbogláron '73-ban). A közös műtermet biztosító, közös beszélgetésekre és kiállításokra is lehetőséget adó stúdiójuk *Pécsi Műhely* elnevezése később lett nyilvános,¹³ tagjai közt – Lantos Ferencen és tanítványain (az eddig említettek mellett Pinczehelyi Sándoron, Szijártó Kálmánon) kívül – Aknai Tamás művészettörténésszel. A források szerint még Kígyós Sándor szobrászt, Erdélyi Zoltán építészt, Nádor Kata fotóst is közéjük számíthatjuk.

A „pécsi” zománc

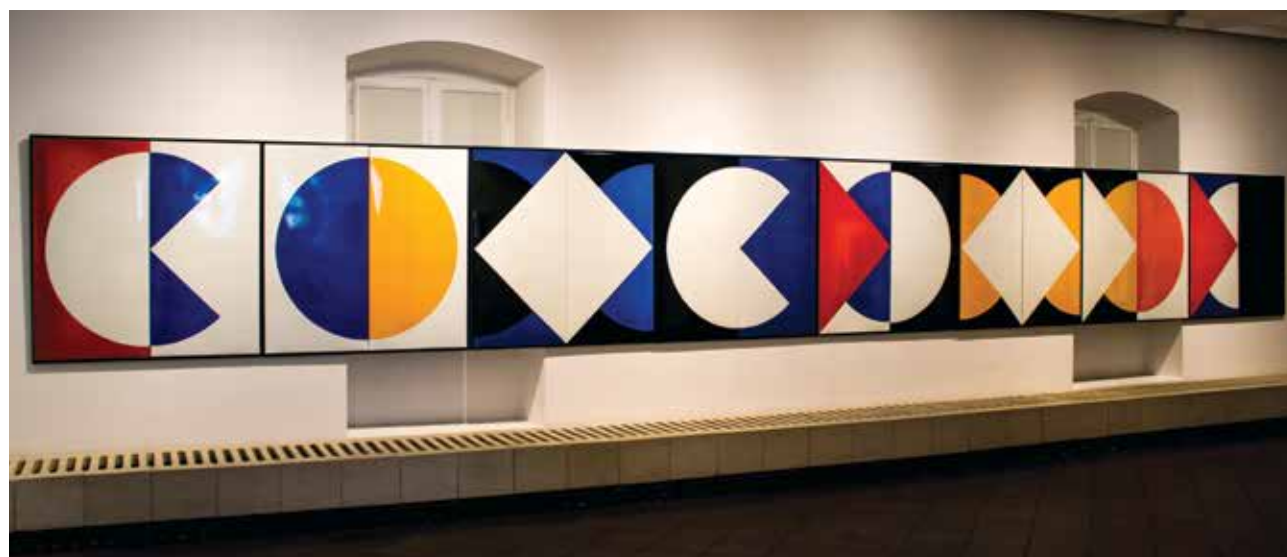
Lantos *környezetművészetnek* nevezte a műtermi képkalkotásból tervezésen alapuló ipari előállításra vált tevékenységet, melynek eredményei belső és külső közterekre, épületekre kerültek. A fogalmat Aknai a környezet *gyógyítása* értelmében is használta akkor.¹⁴ De hogy születik egy gyógyító környezetművész?

A korabeli újságcikkek eleinte az egyéni teljesítményeket értékelték, amint az a képző- és iparművészet hagyományos műformáit illetően megszokott volt: az 1969. szeptemberi, beharangozó írás Halász Károly színvariációk szerint alakuló aktsorozatát, Ficzek geometrikus, Kismányoky grafikai jellegű zománcmunkáit jellemezte, de képet hozott Lantos *Zománc ornamentikájáról* és Major egy hegesztett *Zománcreliefjéről* is. A másik pécsi újságíró, pár hónappal később, a Pécsi Műhely képzőművészeti és zománcműveinek együttes kiállításáról szólva, már Halász elforgatott idomainak színes kaleidoszkópszerűségéről, Kismányoky drámaiságáról és Ficzek irreális tereiről beszélt, melyekben a formák egyszerre több síkban vannak jelen, valamint Major

ötletgazdagságáról.¹⁵ (A mostani kiállítás egyes műveire is pontosan illenek e szavak.) Az a kiállítás került el Budapestre, a Budapesti Műszaki Egyetem tiltott avantgárd kiállításairól elhíresült Vásárhelyi Pál Kollégiumába¹⁶ és a Miskolci Galériába is.¹⁷ Noha nem derül ki, hogy zománcok is voltak-e az utazó kiállításon, de – az utóbbiról írva – Aknai közös vonásokat fogalmazott meg, mint „a problémák pontos körülírása, a látáson keresztül [...] a képzőművészetek [...] alapformáival, ezek új szintézisével” való foglalkozás, „a tér eddig ismeretlen kiterjedéseinek, az idődimenzió új viszonyatainak, a térbeli mozgásoknak, színeltolódásoknak gondolkodási sémákat gyökeresen átformáló” megjelenítése. Konkrétan Tóth Zoltán építész fogalmazott a pécsi megnyitó szövegében: „határterületről van szó, amelynek számos érintkezési pontja és kapcsolata van az építészettel. [...] Ebben a szintetizáló jellegben látom a kiállításon bemutatott képek legfontosabb tartalmát.”¹⁸

Az 1970–71-es, ugyancsak utazó, de egyértelműen épületzománc-kiállítás fogalmilag is tiszta helyzetet teremtett. Az újságíróknak azt mondták: „célunk: megkeresni, föl kutatni a [...] szín- és formarendszer(é) nek azokat a lehetőségeit, amelyek határozott funkciót hordoznak a mai ember számára. Anyagokat, formákat, gyártási lehetőségeket kutatni [...]: mi a komplex látásmód kialakítására törekszünk. [...]”

Azért kutatjuk a sokszorosítás lehetőségeit és az ipari gyárthatóság szempontjait, hogy olyan formákat szerkesszünk meg, amelyek demokratizálhatják az ember vizuális kultúráját [...] Az építészet talán a legérthetőbb kapcsolatunk, hiszen a mesterséges környezet legfrappánsabb tartozéka.”¹⁹ Másrészt

LANTOS Ferenc: DÉDÁSZ-fríz (részlet) | Ferenc LANTOS: DÉDÁSZ-frieze (detail) | 1969, zománcozott acéllemez, 8 / 120x60 cm (acb Galéria)

Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

KISMÁNYOKY Károly: Cím nélkül | Károly KISMÁNYOKY: Untitled | 1970, zománcozott acéllemez, 4 / 45x45 cm (acb Galéria)

Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

MAJOR Kamill: Cím nélkül | Kamill MAJOR: Untitled | 1968, zománcozott acéllemez, merőkanál-, fazékelemek, 75,5x176,5 cm (a művész tulajdona)

Fotó: Meszleny Anna

PAUER Gyula: Murális kompozíció | Gyula PAUER: Mural composition | 1968, zománcozott acéllemez és merőkanalak, 4 / 120x100 cm (acb Galéria)

Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

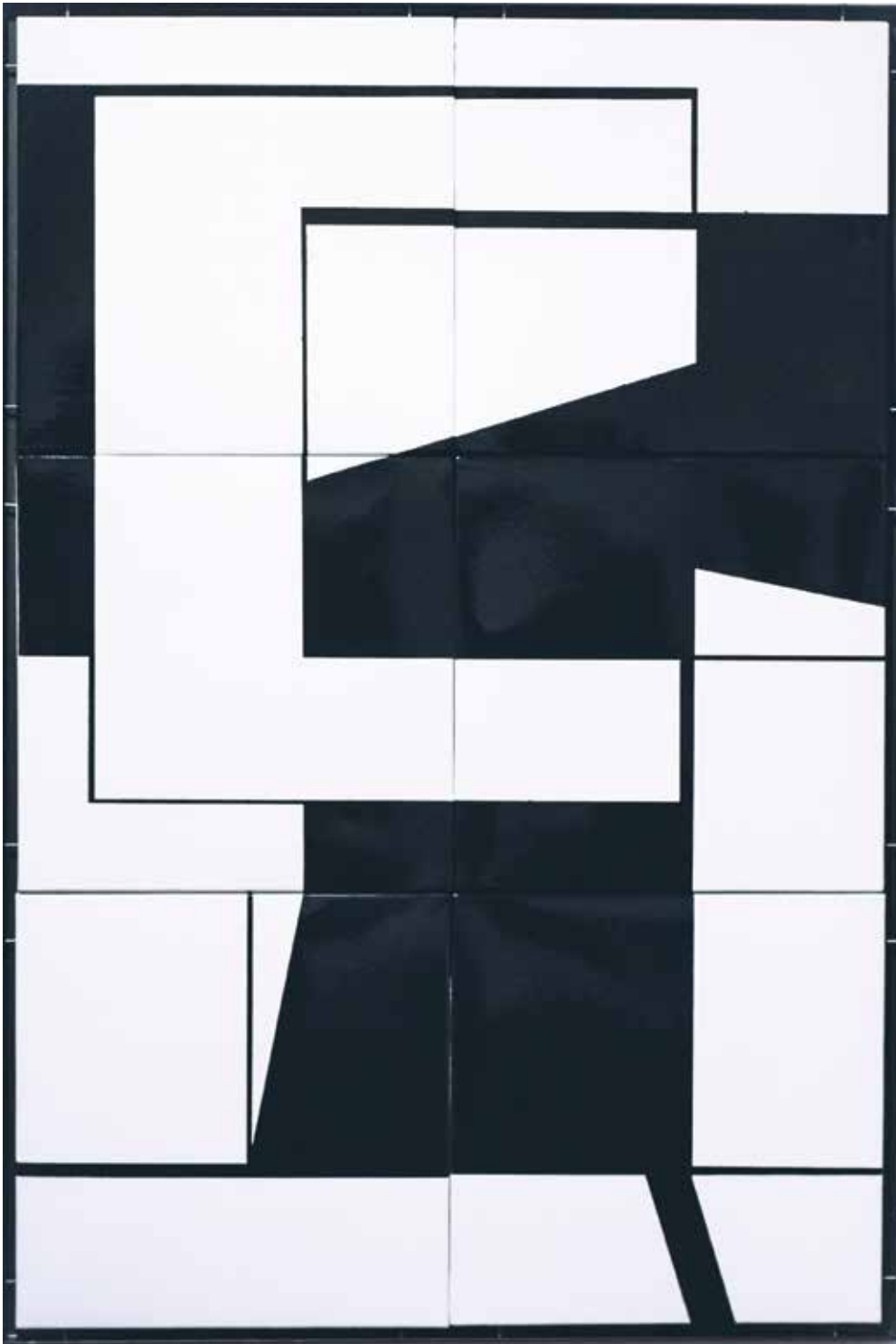
„[s]zempontjaik a variálhatóság, olcsóság is. Úgy képzelik, hogy az emberek bizonyos értelemben tovább folytathatják az alkotást a hozzáférhető elemek alakításával, összerakásával, vagyis egyéniségük ebben az aktív közreműködésben is kibontakozhat.”

Összefoglalva: a kiindulópont ugyan a kép volt (Lantos, Gyarmathy, Papp munkái szerint), új anyagból, új technológiával, melyek magukkal hozták az egyszerű geometrikus alapformák előtérbe kerülését (Lantosnál a '60-as évek közepén még gesztusszerűen festett körök és négyzetek 1967-ben /talán épp Bonyhád hatására?/ szabályos mértani formákká váltak), ezek ugyancsak mértani felbontását, s így az egyes táblák variálhatóvá váltak, s köztük is újabb és újabb kapcsolódási lehetőségek születtek. Vizsgálat tárgyai lettek az új tér- és síkbeli viszonyok és arányok (mint lehetőségek), azaz az építészeti összefüggések. Mindehhez hozzájárultak a színvariációk és a rendszerek. A színformáknak a táblaképtől a korszak rendszerelméletével összefüggő, az alaphelyzetektől a végtelenül variálható sorozatokig terjedő, az élethelehetőségeit (és a nézőnek vizuális és szellemi élményt) biztosító történetét legtisztábban Lantosnál szemlélhetjük. Hamar geometrizálódtak a pop-artos formák például Halásznál is, de hogy a rendszerek milyen sokféleképp tériesültek, azt az egymást fedő színformák változatai (Bak, Fajó), a felbontott és elforgatott mértani formák, hálók és transzparens elemek eltérő térillúziói mutatják (Halásznál szinte pörög a világ, míg Ficzeknél egyre mélyül, Szijártónál pedig a formák méretváltozatainak komponálásából fakad). Szelényi a formák találkozásánál egymásra hatásukat: belső átrendeződéseiket idézi fel, vonalakkal és lebegéssel érzékítve meg a történeteket, míg Kismányoky tízelemes *Piros* című műve tíz különböző darabból áll össze, melyek mindegyikében mások a sablonok, a színek, a tengelyek és a tükröződések iránya és nagysága, azt sugallva, hogy a műalkotás egyedi és egyszeri, nem sokszorosítható.

SZIJÁRTÓ Kálmán: Ívek | Kálmán SZIJÁRTÓ: Arches
1972, zománcozott acéllemez,
2 / 50x50 cm, 2 / 30x30 cm, 2 / 20x20 cm (acb Galéria)
Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

SZELÉNYI Lajos: Cím nélkül | Lajos SZELÉNYI: Untitled
1970, zománcozott acéllemez, 6 / 45x45 cm (acb Galéria)
Fotó: Meszleny Anna / acb Galéria

Égetett geometria – Zománcművészeti kísérletek Bonyhádon 1968–1972 című kiállítás. FAJÓ János, SZELÉNYI Lajos és BAK Imre művei (balról jobbra) 'Burnt Geometry' – Experiments in enamel art at the Bonyhád factory. Works by János FAJÓ, Lajos SZELÉNYI, and Imre BAK (left to right) Vasarely Múzeum, Budapest, 2018–2019
Fotó: Meszleny Anna

Pinczehelyi formái viszont a síkba terjednek ki, a „formázott vászonhoz” hasonlóan újjá alakítva az adott „keretformát”, amely vissza is hat az egyes alapformákra. Máskor végtelenné sokszorozható a „mintája”, mint a meander. Itt tűnik szembe leginkább az ornamentika rendszerelve és a kortárs elvont rendszerszemlélet összefüggése, melyhez Lantos a geometrikus alapelemeknek és a népművészet állandó motívumainak funkcionális azonosítását társította, hogy a megváltozott társadalomban egy egyszerű formakészlet felkínálásával bárki számára hozzáférhetővé tegye az alkotás lehetőségét és örömét, a kreatív vizuális gondolkodást. Ez az elvont optikai-szellemi (!) design mint vizuális nevelési program jelent meg a következő évek Lantos-kiállításain.²⁰

A Pécsi Műhely saját és tágabb közösségének pár éve az 1960-as és '70-es évek fordulóján páratlan sűrűségű volt, az egyedi műalkotástól a társadalom egészéig építve fel a képzőművészet jelentőségét és funkcióit. A műhelyekben és a munkákban megmutatkozó árnyalatok, egészen eltérő gondolkodások, valamint a „vidék” és a „főváros” együtt, mire mehettek volna! De

semmi nem történt. Nem lett vizuális nevelési program, kreatív társadalom, vagy legalábbis akkor nem.

Ez a veszteség ma, az általános kreativitás virágkorában talán fel se tűnik. De tudnunk kell, hogy ahelyett, hogy 1970 körül a magyar művészet kezdeményezései a vizuális kultúra egyik központjává tették volna Magyarországot, benne Pécsset is, és újabb és újabb kísérletekkel a pozícióját megerősítette, a magyar kultúrát a társadalom egészében megújította, felvirágoztatta volna, a néhány, azóta már lebontott, az utóbbi időkben védettséget kapott köztéri műalkotáson és az egykori alkotók hagyatékában vagy köztünk lévő társaik raktáraiban őrzött zománcműveken kívül kitörlődtek az emlékezetből.

KESERŰ Katalin
művészettörténész

(*Égetett geometria. Zománcművészeti kísérletek Bonyhádon 1968–1972. Vasarely Múzeum, Budapest, 2019. január 22. – március 17.*)

1. <http://www.csikostibor.eoldal.hu/cikkek/masokrol/visszatekintes.html>

2. A propos 60-as évek, 1994.

3. Érdekes, hogy a mostani kiállításon Halász Károly egyik, pop-artos műve is 1968-asként szerepel.

4. Aknai Tamás bevezetője az 1971-es katalógusban.

5. 1969 őszén például a *Dunántúli Napló*ban (a továbbiakban: *DN*) Hallama Erzsébet a Doktor S. Művelődési Ház képzőművészeti stúdiójaként nevezte meg az azon a nyáron készült zománcok kapcsán rendezett pécsi kiállítás helyét és alkotóit.

6. *Iparművészeti stúdió kiállítása pécs, 1970. január* (sic!); B. L. [Bükkösi László]: Az Iparművészeti Stúdió kiállítása. *DN*, 1970. január 18. 7.

7. Bachman Zoltán (1945–2015) építész, a nemzet művésze Lantos Ferenc növendéke volt a pécsi Művészeti Gimnáziumban (1959–1963).

8. Hallama Erzsébet: Zománcképek között. *DN*, 1969. szeptember 24.

9. Egy évvel később, januárban Kismányoky Károlyt elveszítettük, ennek mostani évfordulója a neki szóló dedikáció oka.

10. Erdélyi Zoltán (1931–2006) 1959-től Pécssett építész, 1968-ban Ybl-díjas. A kertvárosi lakótelep azonban nem az ő tervei szerint valósult meg.

11. Benes József (1930–2017) vajdasági képzőművész 1977-ben költözött át Magyarországra, Kecskemétre.

12. Köszönöm Pinczehelyi Sándornak, hogy erre a tényre felhívta a figyelmemet. A Szürenonról legújabbban: Lóska Lajos: Az autonóm művészet felé – SZÜRENON. In: *„A remény éveit”*. Konferenciakötet. Szerk. Rózsa T. Endre. Eger, Kepes Intézet, 2018. 121–125.

13. A *DN*-ban először 1971. decemberben szerepel ez a név Hallama Erzsébet cikkében; az 1970-ben készült „épületzománcokat” 1970–71-ben Pécssett és Pécsváradon bemutató kiállítás katalógusa ismét pécsi Képzőművészeti Stúdióról beszél (Pécs, 1971), a kiállítóktól közt a meghívott művészek (Fajó, Bak) is szerepelnek.

14. Aknaihoz lásd i. m.

15. Lásd 6. jegyzet: B. L.

16. *DN*, 1970. április 14. 4.

17. Aknai Tamás: A pécsi képzőművészeti stúdió kiállítása a Miskolci Galériában. *DN*, 1970. június 17. 3.

18. Iparművészeti stúdió. *DN*, 1970. január 10. 5.

19. H. E. [Hallama Erzsébet]: Pécsi Műhely. *DN*, 1971. december 19. 7.

20. *Természet – Látás – Alkotás*. Öt kiállítás, négy katalógus (a Janus Pannonius Múzeum művészeti kiadványai 13, 14, 23, 31), 1972–1976.

Több mint design

A PTE MŰVÉSZETI KAR TÁRGYALKOTÁS ÉS TERVEZŐGRAFIKA SZAKOS HALLGATÓINAK ÉS TANÁRAINAK MUNKÁI A FUGÁBAN

A Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kara Média- és Alkalmazott Művészeti Intézete (PTE MAMI) tanárainak és diákjainak legkülönbözőbb technikájú és rendeltetésű munkáiból állt az az izgalmasan sokoldalú kiállítás, amelyet 2019 elején lehetett megtekinteni a FUGA Budapesti Építészeti Központ ipari hangulatú kiállítóterében.¹ Maga a helyszín-tér összkulturális központként funkcionál egy kulturális-turisztikai centrumban, multifunkcionális és egyben minőségi

infrastruktúrájába jól illeszkedett a *Design 2018* kiállítás változatos és színvonalas együttese.

A megnyitó alkalmával került sor a MAMI legújabb kiadványának könyvbemutatójára.² A 2018 őszén megjelent *Design* című kötet az intézet oktatóinak és hallgatóinak díjnyertes, hazai és külföldi kiállításokon megmérettetett alkotásait, valamint diplomamunkáit mutatja be, és bár nem kiállítási katalógus, de a benne szereplő munkák jelentős része látható volt a

Design 2018 – Válogatás a Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar, Média- és Alkalmazott Művészeti Intézet tanárainak és diákjainak munkáiból című kiállítás (részlet)
 'Design 2018' – Selected works by teachers and students of the Institute of Media and Applied Arts, Faculty of Music and Visual Arts, University of Pécs (exhibition photo)
FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2019
 Fotó: Meszleny Anna

Fugában rendezett tárlaton. A tömör címhez méltó minimalizmussal megtervezett ízléses kiadvány személyes momentuma, hogy az intézet 14 művész-tanára egy-egy gondolatot közöl arról, mit jelent számára saját alkotói tevékenysége.³

A *Design 2018* lehet egy olyan koordináta-rendszer, amelyben az egyik tengelyt az iparművészet gyakorlati rendeltetésű alkotásai, a másikat a százszázalékosan képzőművészeti munkák alkotják. A Fugában szerepelt műtárgyak a tervezőgrafikától (plakát-, csomagolás-, arculat- és logótervek stb.) a műfajilag is komplex művészkönyveken át egészen az autonóm képgrafikai alkotásokig, a használati tárgyaktól (tálak, vázák, étkészletek stb.) az önálló kisplasztikáig terjedtek.

A kurátor, Fekete Valéria kreatívan közelítette meg a kihívást: a műfajbeli, stiláris és technikai különbségek egymás mellé rendelését ebben a speciális térben úgy, hogy az eklektikus hatás elkerülésével a tárgyak inkább egymást erősítették. Ilyen módon az önálló grafikai alkotások a kisplasztikák közelében kerültek falra, míg a plakátok és tipográfiai munkák előtt inkább a designtárgyakat helyezték el a térben.

A tárlat különleges szigetét képezte a használati betontárgyak együttese, valamennyinél érzékelhető volt a sokoldalú alapanyagban rejlő új lehetőségek kutatása. A tárgyalakítás szakos hallgatók kitűnő munkái például rávilágítanak a technológia öntészeti szempontjainak figyelembevételére: a negatív formát vízálló anyagból, hungarocellból és habosított pévécéből készítik, a kerámiáknál alkalmazott porózus gipszforma helyett. Hosszas tervezés, mérés és a formák precíz modellezése előzi meg az öntőforma elkészítését. Mészáros Nóra színezett *Betondobozai* a falak vékonyságával és a különböző vágású fedelek pontos illesztésével váltanak ki elismerést, Pető Réka betontálja a bonyolult szerkesztésű

BUDÁN Miklós: Alapstruktúra I. | Miklós BUDÁN: Basic structure I 2018, anyagában színezett beton, fém, 20x23x19 cm
Fotó: Meszleny Anna

szabályos hétszög kettőzése, egy közös élre tükrözve. A hosszú tervezési folyamat mellett a hungarocell pontos megmunkálása is kihívást jelentett.

Budán Miklós 2010 óta tart „betonkurzusokat” a keramikus- és szobrászhallgatóknak. Kiállított, *Alapstruktúra I.* című munkája autonóm kisplasztikai alkotás. Alapformája a benne rejlő alumínium alkatrész, ennek lehetséges további kibontakozását vizsgálja

MÉSZÁROS Nóra: Betondobozok (csukva)
Nóra MÉSZÁROS: Concrete boxes (closed)
2018, anyagában színezett beton,
balról jobbra: 5,5x27x20 cm, 13,5x12x12 cm, 18,5x10x10 cm
Fotó: Mészáros Nóra

MÉSZÁROS Nóra: Betondobozok (nyitva)
Nóra MÉSZÁROS: Concrete boxes (open)
Fotó: Mészáros Nóra

LIZOM Dávid: Cirus RE:ACT környezettudatos gördeszkaárka arculatterve
 Dávid LIZOM: Cirus RE:ACT – image design for the environment-friendly skateboard brand
 2018, digitális print, kasírozott, a gördeszkák hosszúsága egyenként 84 cm
 Fotó: Meszleny Anna

MIKLÓS Melinda: My Paper Landscapes, művészkönyv
 Melinda MIKLÓS: My Paper Landscapes, artist's book
 2018, papír, 21x21 cm
 Fotó: Miklós Melinda

az alkotó a beton anyagán keresztül. A kiválasztott alkatrész szimbolikus szerepet tölt be, valódi funkciója szándékosan nem kiolvasható, sokkal inkább egy működő gépezet részeként jelenik meg. A művész az ipari formákat tiszta formai esztétikájuk miatt is szívesen alkalmazza.

A beton urbánus karakterére rímelt a street-art és graffitik világát idéző alkotás a közeli falfelületen: Lizom Dávid diplomamunkája, a *Cirus RE:ACT* környezettudatos gördeszkamarka arculatterve. Vegyes technikája a szemét felhasználásával készült kísérleti nyomat és a digitális grafika kreatív kombinációja, ami gördeszkákra kasírozott digitálisprint-sorozatként valósult meg.

Témavezetője, Simon Péter Bence kísérleti fotót állított ki. A számítógép képernyőjére felírt egyszerű, fehér alapon fekete szöveget egy kaleidoszkópszerű gyermekjátékhoz applikált mobiltelefonnal fotózta le. Kísérletei során, extrém nagyításban a monitor RGB képalkotó technológiájának vörös, zöld, kék színei elkülönülnek és kavargó forgatagga alakulnak a fotóin.

BURKUS Judit: *Érzések bölcsője* | Judit BURKUS: *Cradle of feelings*
2018, papír, 33x30x17 cm
Fotó: Meszleny Anna

A kiállítás és katalógus anyagáról érdemes megjegyezni, hogy a reprezentált alkotások közül több mint húsz eredményesen szerepelt különböző hazai és nemzetközi pályázatokon, mint például a *PosterFest*, vagy legutóbb tíz pécsi tervezőgrafikus plakátja Párizsban a *Mois du graphisme* plakátfesztiválon, „cirkusz” témában.⁴

Az egyik legkomplexebb „Gesamtkunstwerk” volt a kiállításon Miklós Melinda *My Paper Landscapes* című művészkönyve. Papír megmunkálásával készült, plasztikai igényű tájbrázolásai erősen asszociatívak, a különböző papírtextúrák ragasztása, hajtása, tépése és ezáltal a fény-árnyék hatások belső tájakat elevenítenek meg. A lefotózott ábrázolások különös útínaplóként ívelik át a design és a képzőművészet határait. A pécsi művészeti karon Gerendy Jenő tervezőgrafikus művész, egyetemi docens kurzusán mélyülhetnek el a hallgatók a művészkönyv összetett műfajában, amit a *Design 2018* kiállítás öt példával is bemutatott.

Páratlan lehetőségek rejlenek a szobrászművész és tanár, Burkus Judit *Érzések bölcsője* című papírplasztikájában. A kerámia szakon doktorált művész kutatási témája a rácsok és hálók: geometriájuk, előfordulásuk és – tartószerkezet, felületkitöltés, szűrő – funkciójuk a természetes és mesterséges környezetben, illetve a kerámiaszobrászatban. Az alkotó szívesen dolgozik kerámiával, porcelánnal és papírral egyaránt. Munkásságába szervesen illeszkedve ez a plasztika a tér érzékelésének és ábrázolásának a kérdésére is keresi a választ.

Természetesen a hagyományos porcelánfestési technikát is reprezentálták a kiállítás designtárgyai. Melkovic Ágnes *Gyermekétkészletén* – máz alatti kobaltfestéssel – Lázár Ervin *A Négyszögletű Kerek Erdő* című gyermekregényének újrajllusztrálása látható. Revák Katalin a herendi pikkelymintás állatfigurák parafrázisait készítette el hengerdoboz-sorozatán *Mesedobozok* címmel. Jellemző a humor és játékosság, a kerámiáról alkotott kép váratlan, vagy szokatlan elemekkel való átírása, miközben a formai tisztaság és az ipari technológia alkalmazása meghatározó. Mákos Gergő *Szalagos kannája* és Fülöp György *Feszültség* című ígéretes alkotása pedig az épített kerámia formai kérdéseinek izgalmas megközelítései.

Design 2018 című kiállítás (részlet) >

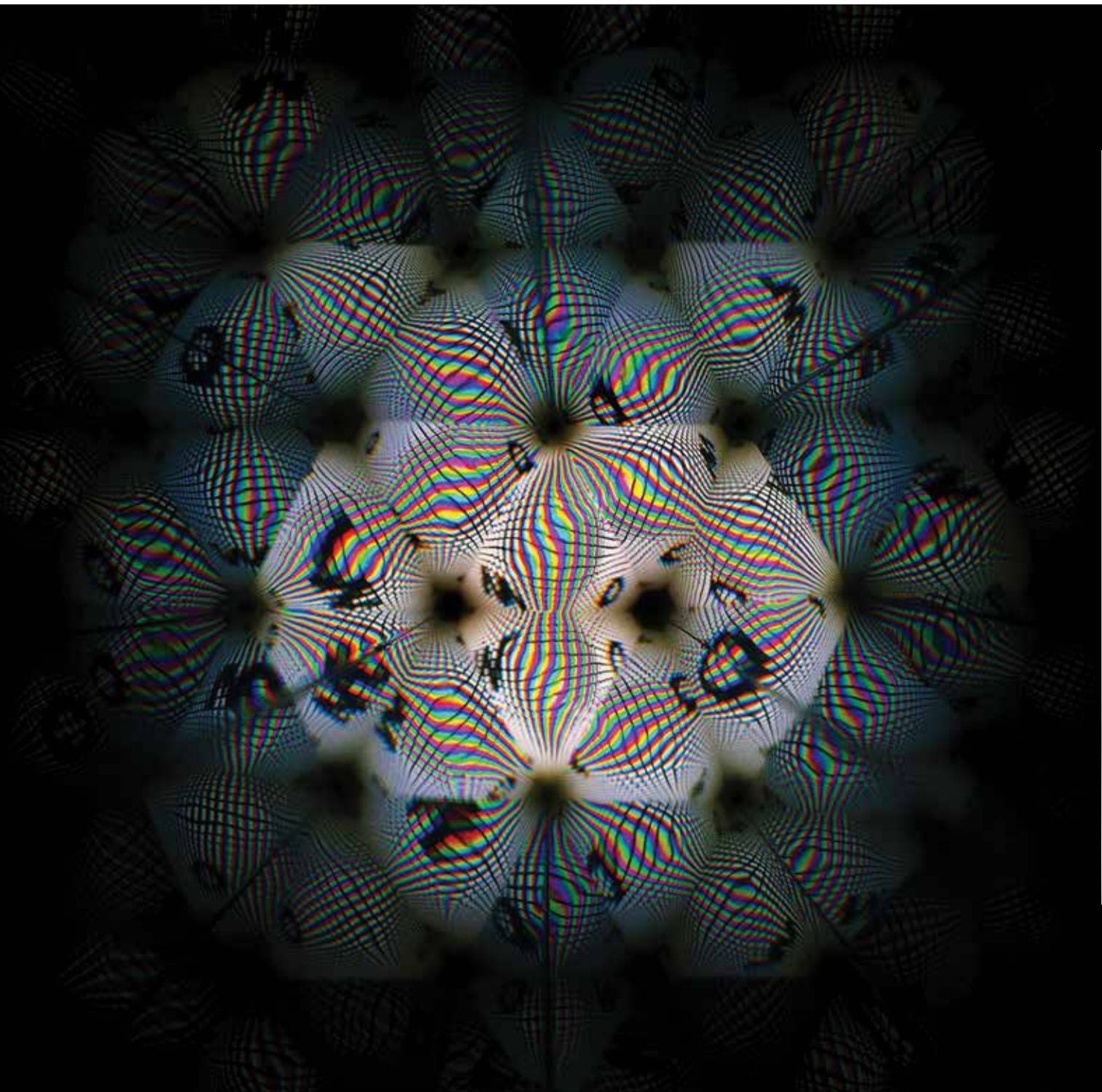
‘Design 2018’ (exhibition photo)

FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2019

Fotó: Meszleny Anna

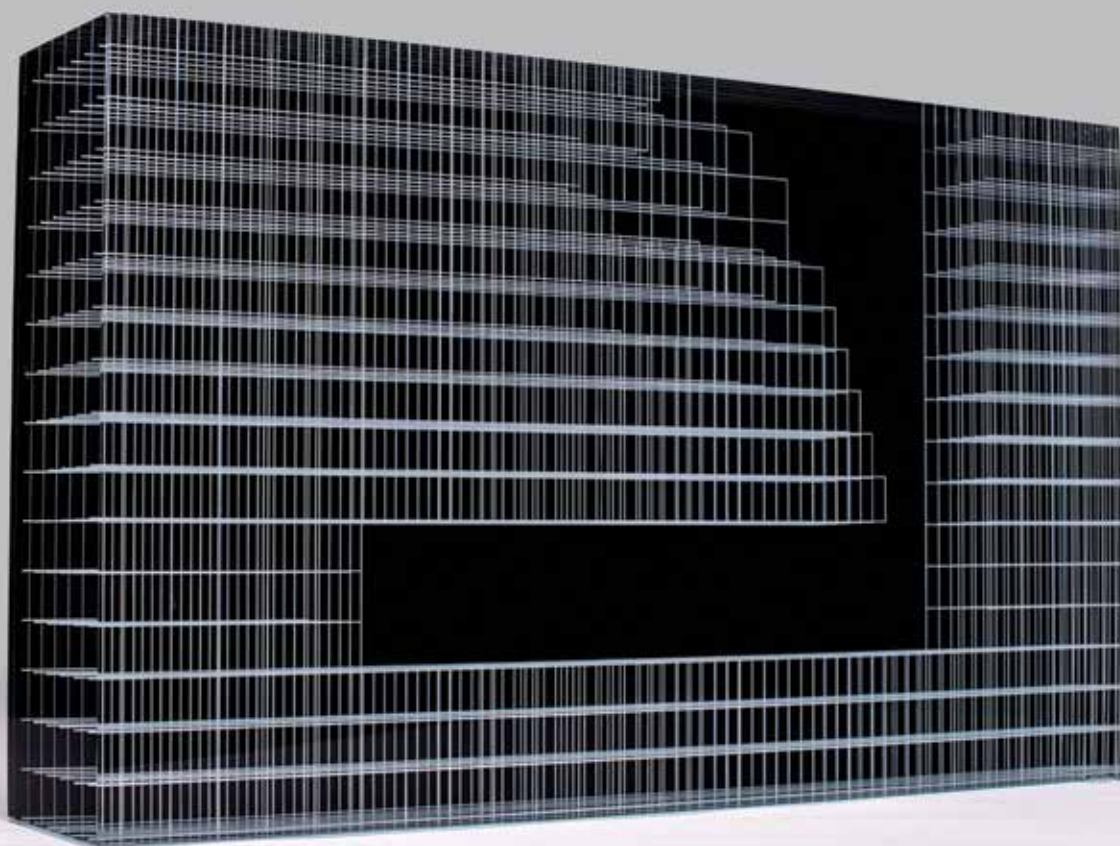

SIMON Péter Bence: WOW, kísérleti fotó | Péter Bence SIMON: WOW, experimental photo | 2015, 70x70 cm
Fotó: Simon Péter Bence

GÁSPÁR György: Reservoir | György GÁSPÁR: Reservoir | 2017, ragasztott, csiszolt üveg, akrilfestés, 30x50x11 cm
Fotó: Gáspár György

Villányi Zweigelt
2018 VILLÁNYI ZWEIFELT
PORTUGIESER ÜJBOR.

Small text at the bottom left of the poster, likely providing contact information or a website address.

MELKOVICS Ágnes: Gyermekétkezéslet | Ágnes MELKOVICS: Dinner-set for children | 2016, porcelán, máz alatti kobaltfestés, többféle méret
Fotó: Meszleny Anna

BODA Anna Stefánia: Bogyólé újbor címketerve
Anna Stefánia BODA: Label design for the new wine Bogyólé
2018, digitális grafika
Fotó: Meszleny Anna

A kiállítás egyik fénypontja – Gáspár György üvegmunkája – geometrikus absztrakt vizuális nyelvvél beszél el az üveg iparművészeti megközelítésével szemben annak építészeti és szobrászati felfogását. Építészeti rajzokra emlékeztető vázlatok és modellek alapján üveglapról üveglapra helyezte egymásra az elemeket. A vonalháló szembenézetből egy tökéletesen egybeolvadó, szabályos rácsstruktúra, oldalnézetből már felsejlik, hogy valójában egy sajátos hidegüveg-technika – a festett síküveg lapok ragasztása – miatt háromdimenziós plasztikaként is működhet.

Összességében elmondható a kiállításról, hogy a rendezés nem kívánta az oktatók munkáit kiemelni, a hangsúlyt sokkal inkább a pécsi képzés színvonalára helyezte. A Zsolnay kerámia, a porcelán, a pirogránit, az ezin szerepét a művészeti felsőoktatás szintjén is lehetséges és szükségszerű megőrizni. Ez vezérelte Nagy Márta keramikusművészt és porcelántervezőt, egyetemi tanárt, amikor a kerámia szak (2017-től tárgykötés szak) megalapítását szorgalmazta. A MAMI műteremközpontú oktatást valósít meg,

amelynek helyszínei a Zsolnay Kulturális Negyedben működő művészeti kar területén kialakított tágas közös műterem és korszerű műhelyek sora: massza-előkészítő, gipszműhely, öntőműhely, betonműhely, kemencetér, labor. Egy ilyen műhelyháttér megteremtése kiemelt fontosságú, hiszen az alapos technikai és anyagismeretek, a kézműves- és nagyipari technikák elsajátítása és a saját kísérletek folytatása elengedhetetlen az iparművészet bármely területén. Az új anyagok – például üveg – jelenléte pedig arra utal, hogy a tárgykötés szakon hamarosan új szakirányok is indulhatnak.

MOGÁN Orsolya
művészettörténész

(Design 2018. Válogatás a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Média és Alkalmazott Művészeti Intézet tanárainak és diákjainak munkáiból. FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2019. január 17. – február 3.)

1. A Design 2018 kiállítást Bendzsel Miklós, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem címzetes egyetemi tanára, a Magyar Mérnökakadémia alelnöke nyitotta meg.
2. Fekete Valéria (szerk.): Design. A PTE Művészeti Kar Média- és Alkalmazott Művészeti Intézet 2018. PTE MK, Pécs, 2018. A kötetet a Design 2018 kiállítás megnyitóján Nagy Márta és Gerendy Jenő mutatta be.
3. Az oktatók: Fusz György keramikusművész, Nagy Márta és Gerendy Jenő. Mindhárman a Doktori Iskola témavezetői. Továbbá tárgykötés szakon: Budán Miklós, Burkus Judit, Ráthonyi Kinga. Tervezőgrafika szakon: Boskovitz Oszkár, Böhm Gergely, Budai Lotte, Markóné Szalai Szilvia, Molnár Tamás, Prell Norbert, Simon Péter Bence és Tepes Ferenc.

4. Betű-Szó-Kép szimpózium, Pécs, 2015; Szokopei plakátfesztivál, 2015; Poster for Tomorrow projekt, Párizs, 2015; Én, Vasarely pályázat, Pécs, 2016; Dostoyevsky Black and White művészplakát-pályázat, Strelka 2016 International Design Biennale, Oroszország, 2016; a Magyar Művészeti Akadémia pályázata 1956 témájú alkotások létrehozására, 2016; plakátpályázat, Kaposvár, 2016 (1956 téma); I. PosterFest, Budapest, 2016 (1956 téma); Zsolnay Wind Orchestra arculati terv pályázata, 2016; II. Országos Kerámia Quadriennálé, 2017; Országos Tudományos Diákköri Konferencia Művészeti és Művészettudományi Szekció (design és kerámia kategória), 2016, 2017; Vyljan Bogyólé borcímkép pályázat, 2018; Mois du graphisme, meghívásos nemzetközi plakátfesztivál, Párizs, 2018.

Az ollóval rajzoló...

Lehet, hogy csak e sorok írójának tapasztalata, de mintha megfoghatók volna az öltözképbemutatóval együtt járó ruhatervezői, divattervezői kiállítások. S egyáltalán: a ruhatervezői kiállítások. Lehet, hogy ebben a végletekig pragmatikus világban az ilyenfajta, szigorúan *nem* üzleti érdekeltségű, hanem – igenis – művészetközpontú rendezvények nem divatosak (tudatosan használtam ezt a kifejezést...). Bizony lehet. Annál inkább felvillanyozó, üde és elgondolkoztató volt Bein Klára Ferenczy Noémi-díjas textilművész tárlata 2018 őszén a Klebelsberg Kultúrkvria *Barbakánjában*. Már a hely is különös. Mint az intézmény kapuerődje, sajátos tojásdad formájával, sok ablakával, élénk falszínével nem nagyon tűnik alkalmasnak műtárgy-kiállítás megrendezésére, ám ezúttal a kiállító művész ötletekkel teli rendezése (Sárváry Katalin textilművész segítségével) „megmentette a helyzetet”. A rendelkezésre álló falfelületeken elsősorban M. Fodor Éva fotóművészek Bein Klára modelljeit ábrázoló, igen kreatív képei voltak láthatók, a térben pedig sok-sok babát öltöztetett fel a kiállító művész. Az is örömteli volt, hogy több esetben lazán feldobott anyagfragmentumokból állt a látvány, s nem precízen kivitelezett modellekből (persze ilyen is volt!). Tanúi lehettünk egy immár folyamatosan érzékelhető jelenségnek: hagyományos esztétikai kategóriarendszerünk változóban van. Tágul a képzőművészet területe, átalakul az iparművészet praxisa. Határozottan jelen idejű a műfajhatárok leomlása. Az át- és összefonódások bonyolult rendszere megújítja az egyes művészeti ágakról, műfajokról, technikákról vallott nézeteinket. Mindezen izgalmak fontossá váltak a kiállításon, amikor Bein Klára művészetének aktuális állapotát, folyamatait vizsgálhattuk, mert összetett művészi magatartásmódjában, kreativitásában

BEIN KLÁRA TEXTILMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA A KLEBELSBERG KULTÚRKÚRIÁBAN

benne rejtőznek korunk művészi dilemmái. A művész halad saját gondolatai, tervei megvalósítása mentén, ám közben sajátos kísérletező alkatával kitaposatlan ösvényekre is lép, ami innovatív eredményeket hoz. Bein Klára a magyar ruhatervezés jeles személyisége, akinek munkássága a 20. század hatvanas éveinek végétől

BEIN Klára: Transzparencia I., csavart ruha

Klára BEIN: Transzparencia I, twisted dress

2017, műanyag szitaszövet, varrás, egyéni technika, színes tüllapplikáció

Fotó: M. Fodor Éva

BEIN Klára: Transzparencia II., féloldalas poncsó

Klára BEIN: Transparency II, lopsided poncho

2017, műanyag szitaszövet, gépi varrás, egyéni technika, szaténszalag díszítés

Fotó: M. Fodor Éva

BEIN Klára: *Transparencia II. (részlet)* | Klára BEIN: *Transparency II (detail)*
Fotó: M. Fodor Éva

meghatározó a magyar divat, öltözködési kultúra alakításában. Aki olyan összetett alapokra építhetett, hogy nemcsak az Iparművészeti Főiskolán szerzett öltözkészítő diplomát, de a főiskola előtt és után is folyamatos kapcsolatban volt a magyar ruhatervezés nagymesterével, Rotschild Klárával, megismerhette a divatvilág friss jelenségeit, trendjeit, s ezáltal nemcsak szemléleti felkészültséget, de kivételes anyagkultúrát és gyakorlatot is szerezhetett. S hogy hajlamos bizonyos végletek közelítésére is, azt az bizonyítja, hogy a *Clara* haute couture szalon és a Luxus Áruház tervezői státusát évekkel később a Karcagi Népi Iparművészeti Szövetkezet tervezői feladatai váltották, s ez a pólusosság az ő tervezői gyakorlatában nem ellentétességet, nem kontrasztosságot, hanem kontinuitást mutat, vagy azt az ellenpontoszottságot, mely a jelen kiállítás címét is adta.

Bein Klára *expressis verbis* alkalmazott művészi, tervezői életműve egyre inkább feszegette a műfaji határokat. Ennek egyik forrását a népi díszítőművészet világának a kortárs öltözködéskultúrába való beépítése jelentette. Másik forrása a személyiségében benne rejlő progresszív forma- és anyagstruktúrák alkalmazása iránti affinitása, amikor a funkcionalitás és az autonómítás határterületeire érkezik. E kiállításán művészi ambícióinak ez az oldala került előtérbe. Az utóbbi években rendezett tárlatain egyre határozottabban válik érzékelhetővé ez a tendencia, és 2016-ban a *Folyamat* című önálló kiállításán is ez volt tapasztalható, amivel kapcsolatban így fogalmazott: „Textilben élek, textilben gondolkodom. Papírra vetett ötleteim textilben öltönek testet. Ruhatervezőként gyakran ollóval rajzolok. A különböző témákra épülő, más-más inspirációs forrásból merítő munkáim az idők során egymáshoz

kapcsolódtak, folyamattá rendeződtek. Kiállításomon erről a folyamatról szeretnék vázlatos képet adni.” Formaalakítási kísérleteit a pliszírozott kelmék (több esetben áttetsző organza) intenzív alkalmazásával hozta

BEIN Klára: *Akvarell III., kepp* | Klára BEIN: *Aquarell III, cape 2015, hernyóselyem organza, gépi varrás, egyéni technika, selyem-, tüll- és organzaapplikáció*
Fotó: M. Fodor Éva

BEIN Klára: Akvarell III. (részlet) | Klára BEIN: Aquarell III (detail)
Fotó: M. Fodor Éva

létre, egyre erősebb jelentőséget kapott a reliefszerűség. Az anyagok tértextillé, textilplasztikává, *ruhaszoborrá* is alakultak. Formái nem legyűrik, hanem kiegészítik egymást, felszabadultsággal élvezzük a ruhákban rejlő és belőlük felszínre kerülő, korhangulatot is árasztó *öltözet-örömet*.

Bein Klára legújabb kiállítása a plasztikus és pontos *Ellenpontok* címet kapta. A kifejezés zenei eredetű, s a többszólamú szerkesztésmódra utal, ahol a szólamokat egyenrangúnak kell tekintenünk. Tehát ebben az esetben sem ellentétről, hanem ellenpontról van szó. Ennek hangsúlyozása azért fontos, mert újabban terveinek megvalósítása során egy új anyagot, a szitaszövetet építette be ruhaplasztikáiba. A műanyag (!)

szövedékű, nem ruházati célra gyártott szitaanyagok egyrészt sajátos keménysége, tartása van, másrészt laza anyagstruktúrája által fényáteresztő hatású, tehát ismét csak lehetőséget adott a transzparencia elérésére, s alkalmazásával a tervező sajátos újrahasznosító alkatát is bizonyította. Bein Klára e szitaanyagok ruhába, ruhává alakításával egészen eredeti és szinte avantgárd értékek létrehozására képes. Ellenpontjai szuggesztívek, a nyitott és zárt, a lágy és kemény, a fent és lent, a bő és szűk, a profán és ünnepélyes, a színnel teli és a szint másodlagosnak tekintő végletek épp erősítik és nem gyengítik egymást. Van, amikor a színek szinte parádésan szerves összehangolása válik jellemzővé. A tüllökkel és egyben a szitákkal való – színbeli és

BEIN Klára: Akvarell I–II., minimálszabású ruhák | Klára BEIN: Aquarel I–II, minimal-cut dresses
2015, tiszta selyem, gépi varrás, egyéni technika, organza- és túllapplikáció
Fotó: M. Fodor Éva

BEIN Klára: Tűz I., kétrészes alkalmi ruha
 (üvegplexi kítűző: Bartha Ágnes ötvösművész)
 Klára BEIN: Fire I, two-part evening attire
 (plexiglas pin: goldsmith Ágnes Bartha)
2018, viszkózszelyem, gépi varrás, egyéni technika
 Fotó: M. Fodor Éva

BEIN Klára: Víz I., alkalmi overall
 Klára BEIN: Water I, overalls for occasions
2018, tiszta selyem, gépi varrás, egyéni technika
 Fotó: M. Fodor Éva

térbeli – játék komollyá válik, a sziták mint a kísérlet anyagai, s a selymek mint a ruhákhoz szervesen tartozó és azokat szervesen megvalósító anyagok, harmóniában egyesülnek. Ezek a most létrehozott öltözékek tovább építik Bein Klára *téralakítási szemléletét*. Szabadon felívelő fantáziája a sziták alkalmazásával nem kötött, hanem épp szárnyaló tervek megvalósulását segítette. A tervezői munkásságát mindig is jellemző variabilitás is új dimenziókat kap. A kiállítás tervezési folyamatában, ahogy át- és átrendezte a babákon a különböző alkalmaakra tervezett öltözékeket, majd a megnyitón megvalósuló látványban is lényegessé vált az alkotó kreatív magatartása. Ez a processzus felért egy akcióművészeti gesztusegyüttessel, egy olyan performance létrejöttével, amelynek a tervezés során csak *egy-egy* nézője, élvezője lehetett, ám a kiállításon és bemutatón a végeredményt a nézők is élvezhették. A kiállítás megnyitását dekoratív öltözékbe mutatón zárta, aminek alkalmi szereplői Bein Klára munkáin mutatták be Bartha Ágnes ötvösművész és ruhákhoz nagyon illeszkedő ékszereit, s a közös munka

eredményeként láthatók voltak Pájer Emília és Szittner Andrea textilművészek kéziszövött textiljei. A látványt Istenes Péter szerkesztésében atmoszferikus zene kísérte.

Külön fontos megemlítenünk, hogy Bein Klára katalógusai nem pusztán öltözékfotók számbavételei, hanem a képek anyagstruktúrák, fényjelenségek, áttünések, fedések, hajtogatások, transzparenciák, árnyékok, kelmestruktúrák és még sok minden más *együttesei*. Hogy ez jobban és intenzívebben legyen érzékelhető, abban volt segítségére M. Fodor Éva fotográfus és Bárd Johanna grafikus, akiknek közreműködésével a kiállítás alkalmából igényes katalógus is megjelent.

FELEDY Balázs
 művészeti író

.....
(Bein Klára Ellenpontok című kiállítása. Klebelsberg Kultúrkvárria, Budapest, 2018. szeptember 18. – október 5.)

Szétágazva összefutó pályák

CSONKA ZSUZSA ÉS GERGELY NÓRA KERAMIKUSMŰVÉSZEK
TÁRLATA AZ ÚJLIPÓTVÁROSI KLUB-GALÉRIÁBAN

„A világ nem azonos saját evidenciájával.”
(Jean Baudrillard)

Csaknem négy évtized telt el. A lányok, akik akkor szorgos főiskolások voltak, alkalmasint leendő pályájukról fantáziáltak, mára asszonyokká, netán családanyákká értek. Pályájuk nemcsak kirajzolódott, egyenesen kitapintható részévé vált szakmájuk közösségének, különböző formákban: megbízásokban, számos bemutatkozáson, kiállításon tanúsították, jelen vannak, számolni kell velük, és valóban – itt most ez a kiállítás – műveikkel hitelesítik eredményeiket. A közel negyven esztendő pedig úgy múlt el, hogy a hajdani oktató – nem, semmi esetre sem mester – jószírellel inkább a dokumentumokkal, vagyis a munkákkal találkozott, azok adtak hírt egykori hallgatóiról. Ennélfogva minden efféle összeakadás a kíváncsiságot fokozta, vagy éppen a hiúságot legyezgette, hogy lám-lám, és hogy ugye...

És most ez a páros: Csonka Zsuzsa és Gergely Nóra, azt sem tudom, miért választották egymást, jóllehet szemlátomást szerencsés ötlet; bepillantani, mi a hozadéka a szűkebb értelemben vett tárgyformálásnak, és mi a lazított hozzáállásnak. Lett-légyen ugyanakkor mindkettő öntörvényű, szuverén alkotói alapállás, divatosabb mai kifejezéssel: vállalkozás. Korántsem merőben ellentétek, sokkal inkább egymás kiegészítői – az alkotók incipiálása szerint. A főiskolai tanulmányok, a nagynevű mesterek: a szolidan terelgető, jó emlékezetű Csekovszky Árpád, az új áramlatokra érzékenyen ügyelő Schrammel Imre megalapozták a szakmai lehetőséget, nyitogatták formálódó művészi érzékenységüket, szellemi kalandvágyukat. Valami ilyesmi, amit a legjobb iskolázottság kínálhat, a többi a tanítványon múlik, a tehetség, a szorgalom és – persze – a szerencse dolga.

CSONKA Zsuzsa: Vázacsalád | Zsuzsa CSONKA: Vase family
1990, félporcelán, öntött és kézi formálás
Fotó: Csonka Zsuzsa

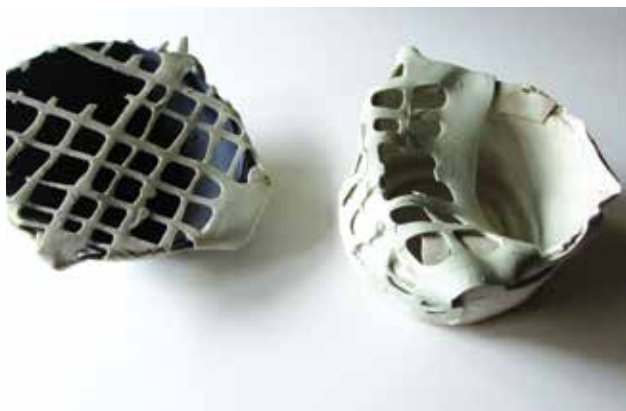

GERGELY Nóra: Vázák | Nóra GERGELY: Vases
1980, porcelán, egyenként 20 x Ø 20 cm
Fotó: Gergely Nóra

CSONKA Zsuzsa: Lelet | Zsuzsa CSONKA: Find
 1994, fajansz, 25 x Ø 35 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
 Fotó: Iparművészeti Múzeum

GERGELY Nóra: Edényszobrok | Nóra GERGELY: Vessel sculptures
 1983, porcelán, egyenként 8 x Ø 13 cm
 Fotó: Gergely Nóra

Csonka Zsuzsa és Gergely Nóra jól sáfarkodtak tehetségükkel, lankadatlanok a szorgalmukban; már pusztán emiatt is szerencsések. Ahogyan a lehetőségek kihasználásában. Csonka Zsuzsa félporcelánból egész edénycsaládokat, vázatorokat gondolt végig formailag és színezésben, designos fegyelemmel, egyben kézműves-személyességgel – kultúrájában mindenképpen emlékeztetve a finn Arabia cég klasszikusan tiszta korszakára –, megbízásos földadataiban pedig örömteli stílusbravúrt csillogtatva (például: falikút). Gergely Nórát fantáziája hamar elterelte a funkcionális tárgytól, a használattól a kifejezés felé; legalábbis újabb keletű kerámiái egyértelműen plasztikák, jóllehet gyakori utalásokkal eredendő tárgyiságukra. Az úgynevezett *edényszobrok* magukon viselik az eredet emlékezetét, annak *törékeny létét*. Ám föltétlenül szobrok, átgondolt metaforizáltságuk emeli át őket egy másik esztétikai szférába: az autonóm képzőművészetbe. Ahogyan akkumulációit, teszem azt egy álom szertelen emlékmozzanatait. Kiállítótársához képest pregnáns, szándékolt eklektikában gondolkodik; gyakorta szürrealisztikusnak tetsző fogalmazásai egyöntetűen meghatározzák egész képi világát. Ha a kiállítást összességében ugyancsak műalkotásnak fogom föl, szerfölött hangsúlyos, egymást kiemelő ellenpontjai Gergely Nóra műtárgyai Csonka Zsuzsa precíz funkcionalizmusának, amelytől nem tagadhatjuk meg markáns személyességét, egy-egy tárgycsoport fúgaszerű hierarchiáját. Ő talán a rend szerkezetével mond mesét, míg kolléganője kultikus evidenciával (*Teknős mese*). Ezzel pedig alighanem választ kaptunk arra a fölvetésre, miért éppen ez a kettős jelentkezik ezen a sokatmondó kiállításon. Az elágazások egy-egy metsződésre olykor lendületesen visszakanyarodnak.

A művészet artefactum – fogalmaz Baudrillard –, az emberi kéz terméke, és mint minden művi termékkel,

újból és újból foglalkoznunk kell vele, nem azért, hogy természetessé tegyünk, hanem egy olyan illúzió nevében, amely hatalmasabb, mint az ő illúziója.

És hogy az önértékű alkotás vágya, izgalma jelen van Csonka Zsuzsánál, mi több, támogatja, erősíti tárgyi gondolkodását, kiolvasható rajzaiból, elegáns krokiiból, vagy akár figurális plasztikai kísérletéből. Egyáltalán: az egész kiállítás arról értekezik, hogy az *art* és *craft* megkülönböztetés lényegében nem értékítélet, de még csak nem is pontos leírása két jelenségnek, mivel ezek a megnyilvánulások, dolgok, effektusok kölcsönös és szoros viszonyban állnak egymással, és az eseményből: a műalkotásból, valamint a műélményből ez a sajátos viszony némi elemzőkészséggel kideríthető, sőt, ajánlatos is a pontosabb megértés végett figyelmet szentelni neki. Mert ugyan a tárgy, a műtárgy fölkinálja magát közvetlen szépművészeti élményként, ám esztétikumának, vagy mondjuk így: üzenetének befogadása elmélyedést, fürkésző szellemi készséget igényel, nem csupán – ha mégoly örömteli is – percepciót, szimpla észrevételt. De azt a megkövesedett preconcepciót sem, miszerint valamiféle valóságkép volna, vélelmezett valóság-hűsége értékítéletként jöhetne számba. Félreértések elkerülésére jegyzem meg: a műalkotás az elmondottak ellenére nem rejtvény, a legmodernabbnak tetsző sem: jobbra érzelmi fölszólítás intellektuális együttműködésre.

FÁBIÁN László
 író

(Csonka Zsuzsa és Gergely Nóra Kézjegyek című kiállítása. Újlipótvárosi Klub-Galéria, Budapest, 2019. január 30. – február 22.)

A szöveg a kiállításmegnyitó nyomtatott változata.

Szuggesztív formák, naiv báj

NÉMETH JÁNOS KERAMIKUSMŰVÉSZ KÖSZÖNTÉSE

Kedves Barátom,

Kedves János!

Szeretettel köszöntelek születésnapodon, sok boldogságot, egészséget és további erőt, kedvet kívánok az alkotáshoz!

Midőn Rád gondolok, főiskolás éveink jutnak eszembe. A Kinizsi utcai szárnya Lechner múzeumának, a labirintusszerű termeink, ahol kezdeti szárnypróbálgatásaink voltak. Hat évig találkoztunk nap mint nap, míg végül egy teremben dolgoztunk Csekovszky Árpi, Te és én.

A legkeményebb ötvenes években jártunk az Iparművészeti Főiskolára. Az épület az Üllői út és a Kinizsi utca sarkán áll, amely az 1956-os forradalom központjában volt. Rengeteg óránk volt, legtöbbször felesleges, de akkor könnyen eltanácsolták az embert, ha ezeket nem vette komolyan. Emlékszel ugye, hogy a marxista tárgyak vizsgái előtt érezni lehetett a szorongást a levegőben. Most öreg fejjel mosolygunk ezen, de akkor...

Ha nem éltük volna át együtt, el sem hinném, hogy olyan idők is voltak egykor. A tanárok is szűkszavúak voltak, hiszen őket még jobban figyelték. Egy hibásan megfogalmazott mondat, egy utalás a kortárs művészetre elég volt az elbocsátáshoz. Senki sem tudta, ki a „tégla”.

De hogy, hogy nem, ebben a légkörben önfeledten tudtunk dolgozni...

Te is biztos többször feltetted magadban a kérdést: hogy lehetett ez? Mitől éreztük magunkat biztonságban, amikor a szakmai feladatokon dolgoztunk? Csak egy magyarázat van erre: Borsos Miklós. Ő volt a biztos pont, és ha ő valamilyen zsenyéket megdicsérte, hónapokig boldogan dolgoztunk. Pedig Borsos a tűzzel játszott. Felénk őszinte volt, amit a szavak mögött is megéreztünk. Persze később őt is meghurcolták és eltávolították. De mi még az ő keze alatt végezhettünk.

Tőled tudom, hogy már alkotópályád dereka felé is két tanár biztatására és intelmeire voltál büszke; Borsos Miklós és László Gyula szavaira. De még vissza a főiskolai évekre.

NÉMETH János: Török korsó | János NÉMETH: Turkish jug
1962, mázas majolika, 1020 °C, magasság: 36 cm
Fotó: Zóka Gyula

◀ **NÉMETH János: Műlovarnó, plasztika**
 János NÉMETH: Equestrienne, sculpture
 1993, agyagmázás samott, 1120 °C, magasság: 116 cm
 Fotó: Zóka Gyula

NÉMETH János: Gondolkodó, plasztika ▶
 János NÉMETH: Thinker, sculpture
 1993, agyagmázás samott, 1120 °C, magasság: 55 cm
 Fotó: Zóka Gyula

Ma sem látom világosan, hogyan kerülhetett ki egyazon fészekaljából, azonos tanári iránymutatás mellett három olyan különböző karakterű keramikusként, mint Csekovszky, Te és én. Mert mára mindhárunk életműve karakteresen különbözik egymástól. Jól emlékszem a te belépésedre a főiskolára. Te voltál az első, aki kitűnően tudott korongozni. Te fazekascsaládból jöttél. Egészen addig az a felfogás uralkodott, hogy a keramikusként nem kell korongoznia, azt majd a bérkorongosok elvégzik. A szobrászoknál is az volt a módi, hogy a gondolat megfogalmazása a szobrász, az ipari munka a gipszöntőre, kőfaragóra, bronzöntőre tartozik.

Itt is Borsos volt a kivétel. Ő maga domborította rézlemezről reliefjeit, maga faragta kőszobrai.

Műterme a tantermeink mellett volt, így láttuk, mint bontakoznak ki portréi a kőből, hogyan véste érmeit. Ez minden korrektúrájánál hitelesebb volt.

Te következetesen korongoztál, és a korongon felhúzott forgástestekből figurákat építettél. Még ma is jól emlékszem a diplomamunkaként épített lovas huszárodra. Lényegében már akkor rátaláltál arra útra, amely mind a mai napig jellemzi munkásságodat. A senkivel össze nem téveszthető stílusodban egymás után születtek az érdekesebbnél érdekesebb állatok, a népmesékből előlépő férfi- és női alakok, gyakran mitológiai kompozíciók, domborműves kancsók, naiv, román kori Krisztusokat idéző keresztjeid. Neked a véredben van a népművészeti karakter. Ettől olyan hitelesek, természetesek az alkotásaid. Ezt nem lehet

NÉMETH János: Göcsej, kétoldalas dombormű | János NÉMETH: Göcsej, two-sided relief
 1973, agyagmázás samott, 1120 °C, hosszúság: 500 cm
 Fotó: Zóka Gyula

NÉMETH János: Sárkányölő Szent György, dombormű
 János NÉMETH: Saint George the dragon slayer, relief
 2018, agyagmázás samott, 1120 °C, 190x170 cm
 Fotó: Zóka Gyula

tanulni, erre születni kell. A korongon felhúzott forgástestek szigorúsága, feszes felülete, ahol még véletlenül sem találni homorú részeket, csak valami benső őszinteségből fakadhat. Az, hogy a kerámiában csábító tarka színeket nem használtad, hanem a függőleges-vízszintes tengelyekre komponált szuggesztív formákat a monokróm színekkel is fokoztad, nagy önfegyelemre vall. Ha boncolgatni szeretném műveidet, még egy érdekes jellemzőt emelnék ki. A figurákban a szigorú formálás ellenére valami naiv báj van, belülről fakadó humor teszi közvetlenné alkotásaidat.

Kedves János!

Nem művészetelméleti írással akarlak köszönteni, csupán elmondom, hogy művészeted a magyar és az egyetemes kerámiaművészetben egyedülálló teljesítmény. Büszkén ünneplheted a 85. születésnapodat, egyedülálló életművel gazdagítottad hazánk értékeit. Az is lehet, hogy utolsó mohikánja vagy egy ősi életformának, amely már eltűnőben van, de műveidben megőrződik.

Még egyszer, éltesse az Isten, hogy legyen még sokáig alkotóerőd!

Barátsággal öllelek:

SCHRAMMEL Imre
 keramikusművész

„Katona József szelleme dolgozott ott”

AZ ATELIER FELLNER & HELMER ÉS A KECSKEMÉTI SZÍNHÁZ

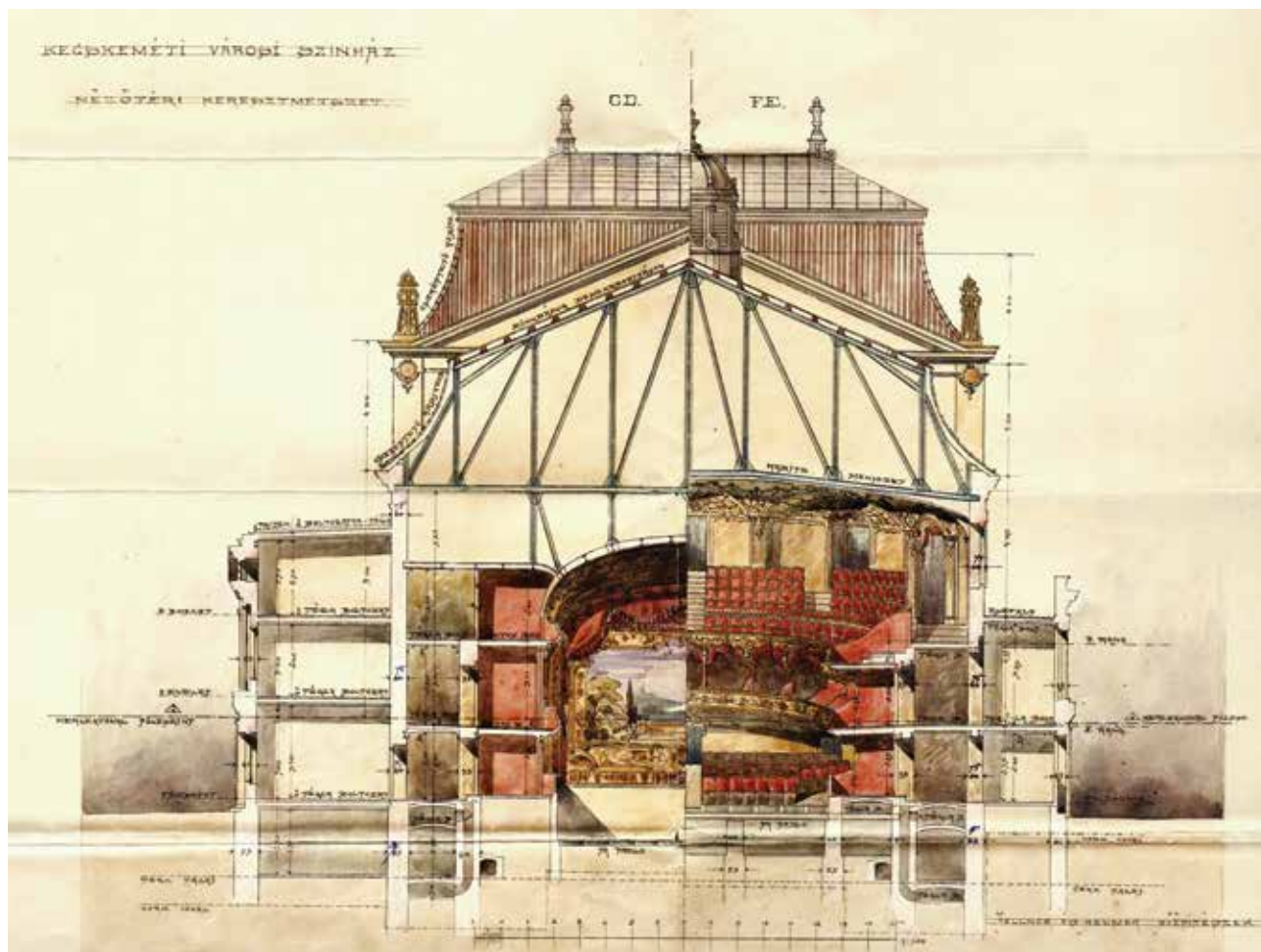

A kecskeméti színház (ma: Katona József Színház), 1909-ben feladott kézzel színezett képeslap
The theatre of Kecskemét (today: Katona József Theatre), tinted postcard mailed in 1909 | Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét

A kiegyezés utáni általános konjunktúra, a millenniumi építési láz, az urbanizációs folyamatok felgyorsulása új városi épülettípusok megjelenését, széles körű elterjedését eredményezte az Osztrák–Magyar Monarchiában. Nem meglepő módon a legtöbb színház is a dualizmus időszakában épült fel Magyarországon. Az 1890-es években Kecskemét már 50 ezer lakosú város volt, s egyben az ország egyik legnagyobb bevételű települése, így joggal merült fel az igény egy állandó színházépületre. A szándékot az 1892. május 13-án tartott közgyűlésen határozatban rögzítették, amit csak 1894. május 18-án követett döntés az építési helyszínről. Bár július végén még pályázat kiírása volt napirenden,

végül a megbízást közvetlenül a bécsi *Atelier Fellner & Helmer* kapta meg. A közízlést is figyelembe vevő, a reprezentációs igényeket megfizethető áron kielégítő stílus, a praktikusság és megbízhatóság, a takarékos hangúlyozása, az előirányzott költségvetés szigorú betartása, és egy idő után a referenciaként felmutatható tapasztalat, mind-mind fontos elemei, okai voltak annak, hogy a színházépítésre vállalkozó önkormányzatok számára miért éppen a két színháztervező-specialista volt az első számú opció. Annak ellenére is, hogy a századfordulóhoz közeledve a hazafiság jelszava egyre inkább lényeges szemponttá vált a közéleti megbízások esetében.¹

Ferdinand Fellner és Hermann Gottlieb Helmer: Kecskeméti Városi Színház, nézőtéri keresztmetszet
 Ferdinand Fellner and Hermann Gottlieb Helmer: Kecskemét Municipal Theatre, auditorium cross section
 1895 (Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára, Kecskemét)
 Repró: ifj. Gyergyádesz László

A bécsi születésű (ifj.) Ferdinand Fellner (1847–1916) és az Észak-Németországból (Harburg an der Elbe) származó Hermann Gottlieb Helmer (1849–1919) 1873-ban, Bécsben alapították meg közös építészirodájukat. A szakirodalom összesen 48 általuk tervezett színházról tud Zürich-től Szófiáig, Hamburgtól Odesszáig, melyek többségét Közép-Európában, s azon belül is az egykori Osztrák–Magyar Monarchia határain belül emelték. A Magyar Királyság területén ebből 11 épült, közülük a mai Magyarországon a kecskemétivel együtt csupán négy látható (Somossy Orfeum / Operettszínház, Víg-színház, Budapest; Városi Színház / Nemzeti Színház, Szeged), két színházat (Várszínház, Tata; Népszínház / Nemzeti Színház, Budapest) pedig, sajnos, lebontottak. Fellnerék színházépítési tevékenysége különösen a színháztörténet leghíresebb, több száz halálos áldozattal járó tüzesete után kapott még nagyobb lendületet. A bécsi Ringtheaterben 1881. december 8-án este bekövetkezett katasztrófa hatására számos, tűzvédelmi szempont által inspirált megoldást (pl. a

színpadot a nézőtéri részekről elválasztó vasfüggöny; az építkezés során fa- helyett fémszerkezetek alkalmazása; menekülésre alkalmas folyosók és lépcsőházak kialakítása; az emeletek számának, s ezzel együtt az épület magasságának csökkentése; a gáz helyett elektromos világítás bevezetése) tettek a színházépítői gyakorlatuk részévé, melyeket hosszú pályájuk alatt folyamatosan tovább tökéletesítettek.²

A kecskeméti közgyűlés a színház kivitelezéséhez szükséges terveket és a műléírást 1895. március 16-án fogadta el. Az árlejtéseket (a szakipari munkákra vonatkozó legjobb ajánlatok kiválasztását) és az előmunkálatokat követően szeptember elején kezdték el a színház kivitelezését, és 1896. október 14-én adták át a *Bánk bán* ünnepi előadásával.

A bécsi társulás – néhány század eleji, a szecesszió jegyében fogant kivételtől eltekintve – historizáló, azon belül eleinte neoreneszánsz, később neobarokk stílusban tervezett színházakat. Nem meglepő tehát az építészek által 1895 februárjáig összeállított

műleírás³ erre vonatkozó kijelentése: a „Tervezőket azon igyekezet vezérelte, hogy az épület külseje lehetőleg monumentális jelleggel bírjon. Mint építési stíl a barokk-stíl választatott.” Már a megnyitás évében megjelent, sőt széles körben elterjedt az a vélemény, mely szerint Kecskeméten a Vígyszínház kicsinyített mását építették fel. „A kecskeméti új színház [...] a Vígyszínház mintájára épült, kisebbitett arányokban. Ugyanaz a csinos, formás barokk-épület, ugyanazok a színek, ugyanaz a beosztás, ugyanaz a fény. Ugyanazok az építőművészek építették, mint a Vígyszínházat.”⁴ A pesti épület minta mivoltát azonban egyetlen primer forrás sem támasztja alá. A nagy fokú hasonlóság elsősorban annak köszönhető, hogy a tervezési és a kivitelezési folyamatok lényegében egy időben történtek. Mindenesetre a kecskeméti nevezhetjük talán Fellner és Helmer legjobb arányú színházépületének, melyről így nyilatkozott a nyitó előadáson Gertrudist játszó Jászai Mari: „Sok színházat láttam, sokban játszottam, de higgye meg ez mindnek felette áll. Fellnerék is sok szép alkotással dicsekedhetnek, de ezzel – remekeltek! Abban az épületben minden olyan bájos öszhangban van, hogy az maga inspirálja az embert. Katona József szelleme dolgozott ott, mikor azt a színházat építették. Az egész olyan, mint egy szép zene.”⁵

Katona József mellszobra az előcsarnok oldalsó bejárata fölött
József Katona's bust above the side entrance to the foyer
Fotó: Walter Péter

A kecskeméti színház nézőtere | Auditorium of the Kecskemét theatre
Fotó: Walter Péter

A kecskeméti színház nézőtere és mennyezete | Auditorium and ceiling of the Kecskemét theatre

Fotó: Walter Péter

Ludwig Bohnstedt rigai színháza (ma: Lett Nemzeti Opera, 1860–1863) az előképe annak a Kecskeméten és más Fellner és Helmer által emelt épületekben (pl. Zürich, Wiesbaden, Fürth) is megjelenő megoldásnak, mely szerint a magas, ovális előcsarnokból haránt irányú átjárókon keresztül juthatunk a patkó alakú – esetünkben földszintből, erkélyből és karzatból álló – nézőtérre. A tűzvédelmi szempontoknak megfelelően a körbejárható, szabadonálló épületben a közlekedés hatékony kialakítására, tűzvész esetén a nézők gyors távozásának biztosítására nagy hangsúlyt helyeztek, így ezzel különösen sokat foglalkoztak a műleírásban: *„Míg a színházba a bemenés központosítva történik, addig a színház kiürítése, illetve a közönség távozása a 3 főcsoport szerint a színház 3 oldalán decentralizálva eszközöltetik.”* Hasonlóképpen a tűzvédelem motiválta az épületben használt anyagok és szerkezetek többségét is. *„Az egész épület tömören épül, az összes falak téglából, az összes mennyezetek, vagy vastartók közötti lapos téglaboltzatokkal, vagy beton mennyezetekkel készülnek. A nézőtér a színpadi traktustól egy megfelelő tűzfalal van elválasztva...”*

A Vígszínház homlokzatán is alkalmazott, a koronázó timpanonba belevágó nagy ív „egyemeletes”, kupola nélküli, oszlopok helyett pilaszterekkel megoldott változata határozza meg a kecskeméti színház főhomlokzatát, az ovális előcsarnokot magában foglaló főrizalitot. A főbejárat feletti timpanonban Kecskemét cementöntvényből készült, kartusban megjelenített, bőségszaruval, trófeamotívummal kísért címere látható. Az előcsarnok két oldalsó bejárata fölött, áttört, gazdag plasztikus dísszel keretelt, ovális fülkében Katona József és Kisfaludy Károly mellszobrát találjuk, melyeket a város által eljuttatott megfelelő arcképek nyomán a munkát elvállaló bécsi *Fischer, Haselsteiner & Bock Bildhauer-Consortium* készítette. Felül, a főrizalitot lezáró timpanon két széle mögött, posztamensre helyezve puttók láthatóak, kezeikben görög színházi maszkkal, babérkoszorúval, könyvvel, harsonával. Szintúgy az épület funkciójára utaló plasztikus díszeket találunk a vakolatarchitektúrával élénkített, tagolt oldalhomlokzatok nyíláskeretelesein, melyek közül a leggazdagabb kiképzésűeket az oldalsó bejárat felett elhelyezett nagy méretű ablakok szemöldökívein

Részlet a páholysorról | Detail of the boxes

Fotó: Walter Péter

láthatjuk. A színház előkelő megjelenését a gazdag díszműbádogos apparátussal (változatos formájú tetőablakok, díszvázák, edények, fáklyák és csúcsdíszek) ellátott, festőien megmozgatott tömegű manzárdtető is nagymértékben fokozza.

„Az épület belsejében hasonlóképpen a vidám barokk stíl választott, mint az egyedüli stíl, mely mellett a színházak belsejének kevés költséggel is díszes, vidám és otthonos díszítés adható. Míg az előcsarnok és a páholylépcsők világos színezést nyernek s a szín-átmenet a márvány lépcsőkön éretik el. A nézőtér architektúrája fehér és aranyszínű vörös háttérrel a szövet falakon és a drapperiákon. A foyér-k architektúrája fehér élénk szövet falakkal és drapperiákkal.” Az építészek műleírását számszerű adatokkal kiegészítve, eredetileg 6 földszinti, 23 első emeleti, 10 második emeleti páholy volt, s összesen 900 néző számára volt 621 ülő- és 279 állóhely, ezt már az átadás után egy évvel módosították azzal, hogy a második emeleten csak a két prosceniumpáholyt hagyták meg, míg a többiekből újabb karzati ülőhelyeket alakítottak ki. A páholyok és a karzat „vasvázás enyves gypsből” készült mellvédjén az épület külsejéhez

Részlet az oldalhomlokzatról | Detail of the side facade

Fotó: Walter Péter

A színház előcsarnoka | The foyer of the theatre

Fotó: Walter Péter

Aranyozott gipszputtók a nézőtér mennyezetéről

Gilded plaster putti from the auditorium ceiling

Fotó: Walter Péter

hasonlóan karakteres kifejezésű fejekkel, maszkokkal találkozhatunk az ornamentális díszeken túl, ezúttal aranyozott stukkó formájában. A színházépületekkel kapcsolatos elvárásokat, s a korabeli közízlést jól tükrözi a *Kecskeméti Lapok* 1896. május 31-én megjelent beszámolója arról, hogy a „színház belsejének festetéséhez is hozzáfogott már a vállalkozó; ugyanaz, a ki a budapesti vígszínház festési munkáit is eszközölte. Az illető vállalkozó úgy nyilatkozott, hogy a mi színházunk szebb lesz a vígszínháznál, mert itt több a gipszdíszítés”.⁶ A lap szerzője július 26-án hasonló szellemben lelkesedett a befejezés előtt álló belső díszítésért: „A színház mennyezete valami remek alkotás, szép nő alakjaival s arannyal csinosan díszített ékítményeivel vetélkedik bármely pesti színház mennyezetével.”⁷

Ifj. GYERGYÁDESZ László

művészettörténész

1. Lásd pl.: „Mily készségesen vetik magukat Fellner és Helmer karjaiba még a legmokrább magyar városok is, erre érdekes példa az alföldi »hirös város Köcskemét«.” Pártos Gyula: „Hazafiság a nemzetiségnek” – Színházépítészetünk és a millennium. *Pesti Napló*, 1895. január 24.
2. Az építészpáros tevékenységéről lásd pl.: Fellner & Helmer. *Die Architekten der Illusion. Theaterbau und Bühnenbild in Europa*. Anlässlich des Jubiläums „100 Jahre Grazer Oper”. Redaktion: Iskra Buschek, Johanna Flitsch, Tina Lipsky. Stadtmuseum, Graz, 1999; Fellner László – Merényi László – Rudnyánszky Pál: *Fellner Ferdinánd – egy színházépítő a millenniumi Magyarországon*. ÉTK Kiadó, Budapest, 2004; Ifj. Gyergyádesz László:

A kecskeméti színház építéstörténete. In: *Kecskeméti Katona József Színház*. Szerk. dr. Lovas Dániel. Gong Könyvkiadó, Kecskemét, 2018, 14–47. /A kecskeméti főtér történelmi épületei 4./; Hans-Christoph Hoffmann: *Die Theaterbauten von Fellner und Helmer*. Prestel, München, 1966.

3. Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára, Kecskemét.
4. A kecskeméti új színház megnyitása. *Budapesti Hírlap*, 1896. október 15.
5. Nikoló: Beszélgetés Jászay Marival. *Kecskeméti Lapok*, 1896. október 25.
6. *Kecskeméti Lapok*, 1896. május 31. (rövidhír).
7. *Kecskeméti Lapok*, 1896. július 26. (rövidhír).

A szöveg a *Hírös História*k 2018. őszi–téli számában a 12–20. oldalon megjelent, A Katona József Színház építéstörténete című tanulmány átdolgozott, rövidített változata.

A Bauhaustól a Krampampuliig

A BUDAPESTI METROPOLITAN LAB TÁRSASJÁTÉKTERVEI MÚZEUMOK SZÁMÁRA

A Budapesti Metropolitan Egyetem 2015-ben indult progresszív műhelye a digitális technológia változásaira reagálva, annak trendjeit követve a különböző igényekre ad megoldásokat interdiszciplináris projektek megvalósításával. Fő célja a technológiai eredmények kreatív használata, innovatív művészeti lehetőségek kutatása, támogatása. Kooperációi mentén együttműködik a GLAM (Galleries, Libraries, Archives, Museums) intézményi partnereivel. A Lab projektalapú, kollaboratív munkamódszerének egyedisége, hogy az egyetem összes, különböző művészeti mesterszakos hallgatója együtt vesz részt szakirányokat vegyítő csoportokban.

Budapesti Metropolitan Lab: Bauhaus QR-kódba kódolva, kártyajáték (mintadarab). Projektvezető: VARGA Piroska, grafika: PÁL Szabolcs, SÉLLEI Nóra
Budapest Metropolitan Lab: Bauhaus QR-ified, card game (show-piece). Project leader: Piroska VARGA, graphic design: Szabolcs PÁL, Nóra SÉLLEI 2017, papír, digitális grafika

Az integrált társművészeti gyakorlati kurzusok keretében több fővárosi múzeummal dolgoztunk együtt az elmúlt években (Néprajzi Múzeum, Szépművészeti Múzeum, Magyar Nemzeti Galéria, Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum). A múzeumok ma egyre nagyobb teret adnak közönségüknek a kutatásban, a gyűjtemény feldolgozásában, vagy a kiállítások létrehozásában és interpretációjában. Múzeumi partnereink számára ezért fontos az Y és Z generációs diákjaink gyűjteményfeldolgozása és -interpretálása, míg hallgatóink számára a múzeumi munkába való betekintés ad lényeges, új ismereteket.

Az elmúlt években a Lab projektjeinek résztvevői többször készítettek játékokat. A táblás asztali társasjátékok ma virágkorukat élik. A játékok új formái jelentek meg, sokszor gyönyörű, művészi kidolgozással párosulva. Kialakult egy komoly szubkultúra és gyűjtői szennvedély.

2017-ben például a *Bauhaus QR-kódba kódolva* projektünk keretében egy kártyajáték született a Bauhaus idejéről, százéves évfordulójának apropóján. A Varga Piroska építész által vezetett projekt arra kereste a választ, hogy mit jelent ma a Bauhaus számunkra. Ehhez a hallgatók kutatást végeztek, de közben kiderült, hogy keveset. Emiatt a résztvevők egy kártyajáték elkészítése mellett döntöttek, aminek a célja a híres budapesti Bauhaus-épületek megismertetése lett játékos formában. Installációja a Ludwig Múzeum 2019. áprilisi Bauhaus-kiállításán lesz látható, a kipróbálható kártyajátékkal együtt.

2018 őszén a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeummal dolgoztunk együtt, és a hallgatók közös döntésére bíztuk, hogy milyen projektet szeretnének generálni a múzeum tevékenységéhez, gyűjteményéhez kapcsolódóan. Több alkalommal voltunk a múzeumban, ahol Kiss Imre igazgató mellett muzeológusok és múzeumpedagógusok mutatták be az állandó kiállításokat. A hallgatók amellet, hogy bepillanthattak a múzeum történetébe, az állandó kiállítások kurátori koncepciójába, beleláthattak az intézmény mindennapjaiba, programjaiba, problémáiba, jövőbeli terveibe is.

A közös ötleteléskor a hallgatókban az új arculat tervezése vagy egy társasjáték (mely a két állandó kiállítást – kereskedelem- és vendéglátástörténet – mutatná be) készítése merült fel mint két alternatíva. Összegyűjtötték és tanulmányozták a hazai és külföldi művészeti intézmények arculati elemeit és progresszív

törekvéseit, illetve kerestek társasjátékokat, melyeket pozitív példaként mutattak meg egymásnak. Végül a társasjáték lett a befutó, mellyel a múzeumi gyűjtemény reprezentálása mellett a fiatalabb korosztály megszólítása is célként definiálódott.

A projekt során sokat beszélgettünk a múzeumról, illetve a gyűjteményben látott tárgyokról gondolkodtunk párbeszéd formában. Ez a közös gondolkodás jelent meg később a társasjátékban, mely részben a *Gazdálkodj okosan!* játék elvére épül, és a *Krampampuli* nevet kapta. A hallgatók az állandó kiállításokból választottak ki hat enteriort – Szatócsbolt, Gerbeaud cukrászda, Pilvax kávéház, Palace Hotel, Párisi Nagy Áruház, Papírbolt –, amelyek másolata megvásárolható, illetve berendezhető a különböző múzeumi tárgyakkal a játékban. A múzeumi enteriőröket lefotózták, majd a tervezőgrafikus és animáció szakos hallgatók átrajzolták a játék számára. A játéktábla alapja a múzeum alaprajza lett, a táblán

RUZSA Nóra, ZBIK Dorina, KOLLÁR Ágnes, HORVÁTH Evelin, LUNGU Arnold, HAÁSZ Petra, BAJER Fanni, KOCSI Emese, HATHÁZI Lili, valamint SERES Szilvia projektvezető: A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum (MKVM) számára tervezett Krampampuli társasjáték táblája
 Nóra RUZSA, Dorina ZBIK, Ágnes KOLLÁR, Evelin HORVÁTH, Arnold LUNGU, Petra HAÁSZ, Fanni BAJER, Emese KOCSI, Lili HATHÁZI,
 and project leader Szilvia SERES: Board of the game Krampampuli designed for the Hungarian Museum of Trade and Catering (MKVM)
 Fotó: Seres Szilvia

az építészhallgatók jelölték ki a mezőket. A mezőkön a múzeum lefotózott tárgyai, enteriőrjei mellett a korszakot bemutató *Fortepan*-fotók is helyet kaptak.

LUNGU Arnold: Kávéház-enteriőr – a Krampampuli társasjáték megvásárolható üzlethelyisége. Az MKVM állandó kiállításának enteriőrje alapján

Arnold LUNGU: Café interior – a purchasable shop in the Krambambuli game. Based on the interior of the permanent exhibition in MKVM 2017, papír, digitális grafika

A szerencsekártyák mellett úgynevezett tárgykártyákat is készítettek, ezekhez a kiemelt tárgyakhoz kapcsolódó történeteket gyűjtötték össze a muzeológus kollégák segítségével.

Az 1920-as, '30-as korszak rekonstruálása nagyon fontos volt a játékszabály kialakításakor. A diákoknak meg kellett tudniuk, hogy létezett-e adósok börtöne, vagy hogy lehetett-e már biztosítást kötni az üzletekre. Információt kellett kapniuk a korabeli árakról, amiben

HAÁSZ Petra: Ostyasütő, petróleumtartály, kézi kávépörkölő, krampampulis poharak – tárgykártyák a Krampampuli társasjátékhoz.

Az MKVM gyűjteménye alapján

Petra HAÁSZ: Waffle-iron, oil tank, hand coffee-roaster, krambambuli glasses – object cards for the Krambambuli game. Based on the MKVM collection

2018, papír, digitális grafika

nagy segítségünkre volt a Párisi Nagy Áruház megmaradt katalógusa. A múzeum tárgyi gyűjteményéből közös döntések alapján emeltek ki tárgyakat, amelyek például a játék figuráinak mintái lettek. Végig fontos volt számukra, hogy azokat a pluszinformációkat, amelyeket a muzeológusok meséltek el, a játékban átadható ismeretként jelenítsék meg. A társasjáték prototípusának befejezése zajlik jelenleg, tervezzük a múzeummal közös megjelentetését.

A játék a múzeumpedagógia tevékenység során nemcsak az állandó kiállítások befogadását segítheti, hanem játékos formájában kiegészítheti a múzeumi élményt is.

BAJER Fanni: Játékfigurák a Krampampuli társasjátékhoz. Az MKVM gyűjteménye alapján

Fanni BAJER: Game pieces for the Krambambuli board game. Based on the collection of MKVM

2018, papír, digitális grafika

SERES Szilvia

médiaművész, esztéta,

a Krampampuli társasjáték projektvezetője

Törékeny illúzió

– BOOV ÜVEGSZOBOR A ZOETRÓP SOROZATBÓL

Terv és kivitelezés: Varga Dóra, Budapest, 2017
Pâte de verre, öntött üveg, csiszolt, polírozott,
25x25x25 cm, 8000 g

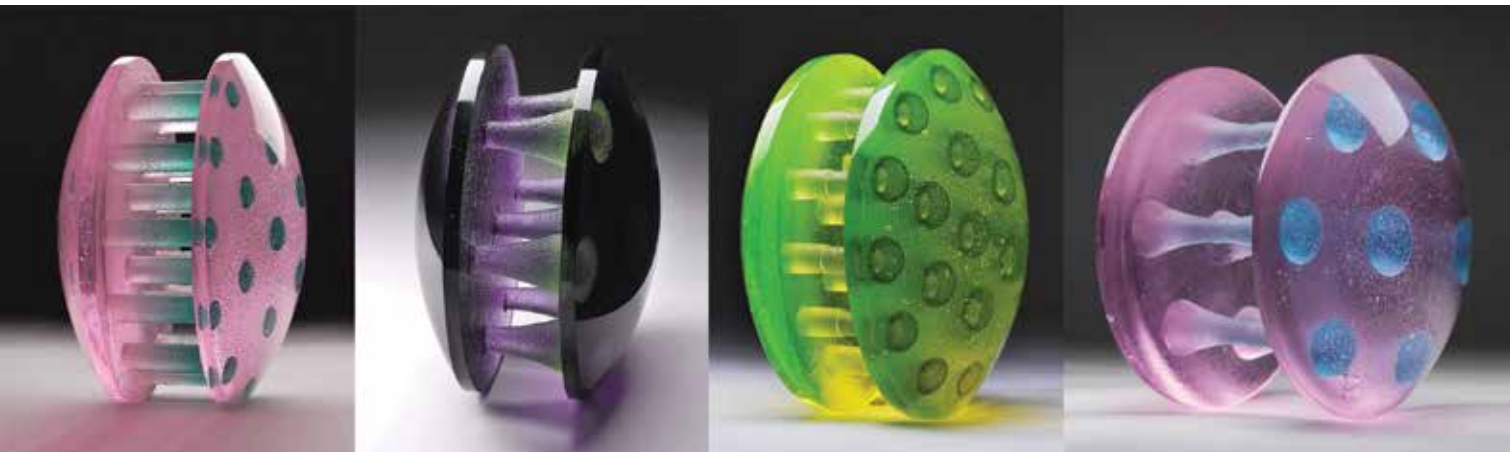
Szimbolikus absztrakt formák, szívárványos struktúrák, világító extravagáns konstrukciók, kristályos és organikus alakzatok, cseppkőszerű objektumok, mozgó üvegkompozíciók. Színgazdagok, szépek, szubsztancionálisak – érzékeket ingerlők. Megálmodjuk és létrehozjuk Varga Dóra, fiatal üvegművész, aki már eddigi munkáival is elérte azt, ami csak a szakma legjobbjainak sikerül: egyéni technikával és kutatási céllal alkotott üvegpasztikái másokéival össze nem téveszthetők. Asszociációkat keltő, sokrétű érzelmi tartalommal telített autonóm műveket teremt, melyek magas szintű szakmai tudásról, kísérletezőkedvről és a kézművesmunka szeretetéről árulkodnak. Tárgyainak esztétikai értékét a koncepciózusan megtervezett alkotói folyamat során alkalmazott speciális technológiákon túl az üveg megmunkálásakor keletkező apró szabálytalanságok is növelik. Művei a kutatói-tervezői és a művészi törekvések egyidejű megnyilvánulásai: dekorativitásukkal, színeikkel, fényeikkel, felületi textúrájukkal különböző hangulatokat idéznek elő; tudatosan szerkesztett, rácsos, áttört formáikkal az őket körbevevő teret alakítják, gazdagítják. Alkotójuk percepciókutatásainak szereplőiként a több érzékszerven keresztül való befogadást stimulálják.

Mindennek szép példája az az ametiszt színű üvegszobor, amelynek a *Boov* fantázianevet adta a művész. A nyolc kilogrammos tárgy biomorf formáját két csillogó felszínű, anyagában színezett, öntöttüveg lencse közé ékelt, különböző magasságokban, ritmikusan már-már gömbbé duzzadó matt üvegrúd-sor adja. A szerkezetet

VARGA Dóra: Boov, üvegszobor, Zoetróp sorozat
Dóra VARGA: Boov, glass sculpture, Zoetrope series
Fotó: Kóródi Zsuzsanna

összekötő nyolc – felszínükön üvegszemcsés – nyúlványt pâte de verre technikával alkotta meg a művész. A negatív forma kialakításához, a munkafolyamat gyorsítása érdekében CNC-marógépet használt. Először az üveglencsét olvasztotta le, csiszolta meg és polírozta, majd a két, apró buborékokat zárványként magukba foglaló, áttetsző gömbfelületet olvasztotta össze a rudakkal. A mű a *Zoetróp* tárgysorozat része, mely elnevezés közvetlenül utal a koncepcióra. Míg a széria részét képező *Tension I–II.* című alkotásai esetében

VARGA Dóra: Rosy, Venom, Jacek, Nursery sorozat | Dóra VARGA: Rosy, Venom, Jacek, Nursery series
2015–2018, pâte de verre, öntött üveg, csiszolt, polírozott, egyenként 20x20x20 cm

Fotó: Kóródi Zsuzsanna

a mechanikus erőhatás illusztrálása volt a célja, a *Boov* megalkotásában a vérkeringés, az emésztés biológiai működési folyamatai inspirálták. A fényben földöntúli hatást keltő művet – a sorozat többi darabjával – 2017-ben a pécsi Nádor Galériában, innovatív módon, interaktív eszköz alkalmazásával állította ki. „A cél nem a szobor valós idejű forgatása, hanem a tárgy és a mozgókép kapcsolata volt. Ezért a tárgyról videófelvételt készítettünk [...]. Célom volt, hogy minél inkább összekapcsoljam a két médiumot, és hogy bevonjam a nézőt az installációba. Ezért az úgynevezett augmented reality technológiát használtam. Egy markert helyeztem el a posztamensen (a tárgy sziluettjét), így ha a látogató elé rakta a telefont, akkor annak kijelzőjén jelent meg a szobor mozgás közben.” Meghökkenítő az a többletinformáció, amelyhez a virtuális térben forgó alkotás nézése közben jutunk. A zenével kísért mozgókép az érzékszervek szimultán működését stimulálja, módosítja a műről alkotott képet, és a tárgy értelmezésének új dimenzióit nyitja meg. A forgás vitális energiával telíti az alakzatot: mintha egy organizmus pulzáló mozgását látnánk, egy sosemvolt természeti jelenség szemtanúi, egy eddig feltáratlan titok beavatottjai lennénk. Persze, mindez csupáncsak illúzió. Illúzió, mely nélkül *művészet* sem létezik.

Varga Dóra 2011-ben diplomázott szilikátipari tervezőként a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen, mestere az optikai játékokat előidéző geometrikus üvegszobroiról ismert Gáspár György volt. Saját bevallása szerint az *Active construction* című diplomamunkája mind koncepciójában, mind az alkalmazott technológia tekintetében fontos állomás volt művészetének kialakulásában: „*Hat szobrot, amelyek között minimális formai eltérés van, posztamensere helyezve egy sorban installáltam. Egymás mellé helyezve az*

üvegszerkezetekre úgy tekintettem, mint egy mozgóképből kivágott képkockákra, ez a felismerés későbbi munkáimra is hatással volt.”

Az üvegművészt a természetes és a teremtett makro- és mikrovilág mozzanatai egyaránt foglalkoztatják. Hol a levegő és a napfény jelenségeit próbálja művészién megragadni, hol többféle médium szimultán alkalmazásával a vizuális és az auditív benyomások összekötésére törekszik. A Kozma Lajos kézművesiparművészeti ösztöndíj utolsó évében – egy interdiszciplináris társművészeti projekt során – a tárgyai érintésével generált hangjegyek halmát materializálta üvegszoborrá.

Varga Dóra 2016-tól a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kara Doktori Iskolájának hallgatója. „*Kísérleteimben a mű befogadása kapcsán, a tapasztalati, az érzékszervek stimulálása által létrejövő észlelést kutatom [...] az új technológiák bevonásával való kísérletezés mellett az érzékelés spektrumának bővítésében lévő lehetőségeket vizsgálom.*”

A különböző művészeti médiumok társítása számos kompozíciójának alapját képezi. Ez irányú kutatásai eredményeként született meg az üvegrudas konstrukcióinak repertoárján belül is kiemelkedő helyet elfoglaló *Boov* című üvegszobra is, mely koncepcionális kísérletezéseinek egyfajta összegzéseként is tekinthető.

VERESS Kinga
művészettörténész

A cikkben szereplő idézetek a művész saját közlései.
A mű az interneten mozgás közben is megtekinthető az alábbi linken:
<https://www.youtube.com/watch?v=xCOYr5NqJ4Q>

Hírek

Geometria – Kántor József képzőművész és Zakar József keramikumművész kiállítása 2019. március 9. és április 28. között látható a Gödöllői Iparművészeti Műhely GIM-házában. (Körösfői utca 15–17.) Egymásra rímelő konstrukciókat mutat be a tárlat, Kántor József kompozíciói síkban, Zakar József alkotásai térben ábrázolják a geometria harmóniáját.

Mozgásterek címmel Csörgő Attila átalakított hétköznapi tárgyakból és mechanikai alkatrészekből aprólékosan megtervezett és megépített szerkezetei láthatók az Új Budapest Galériában 2019. március 8-tól május 26-ig. (Bálna, Budapest X. ker., Fővám tér 11–12.) A képen Csörgő Attila *Clock-work* című, 2011-ben készült munkája.

Fotó: Új Budapest Galéria

A köztés lét túloldalán – Hajas Tibor művészete és a tibeti misztériumok címmel nyílt kiállítás a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeumban. (Budapest VI. ker., Andrassy út 103.) A 2019. február 6-án nyílt tárlat április 14-ig látogatható. Hajas Tibor (1946–1980), a fiatalon, tragikus körülmények között elhunyt költő és képzőművész utolsó alkotásait mutatják be, amelyek Hamvas Béla

Tibeti misztériumok című művének hatására születtek. A múzeum 18 éven felüli látogatóknak ajánlja a kiállítást, és felhívják a figyelmet a nyugalom megzavarására alkalmas hanghatásokra és vizuális élményekre is.

Sárköz, a szépség kertje – Fodorné László Mária szövő életművéből válogatva, régi és új alkotásai láthatók 2019. február 10. és április 21. között a Pesti Vigadó VI. emeleti kiállítóterében. (Budapest V. ker., Vigadó tér 2.) A kéziszőttestek a szülőfalu, Decs és a Sárköz mintakincsét őrzik, és megújítva mutatják be a közönségnek.

Gulliver a kertben – Badacsonyi Sándor képi világa címmel nyílt tárlat a Pesti Vigadó V. emeleti kiállítóterében 2019. február 6-án. Az 1949-ben született és 2016-ban elhunyt grafikus, festőművész emlékkiállítása április 21-ig látható, melyen bemutatják a művész romantikus, szürrealista, valamint zenei, irodalmi és bibliai vonatkozású elemekkel átszőtt, sajátos képi és álmvilágát. A képen *Duchamp műterme* című munkája.

Fotó: Pesti Vigadó

Mozaikfríz – Öt éven át tartó restaurálás után régi szépségében látható Budapesten a Népszínház utca 22. számú ház homlokzatán 25 méter magasban a 60 négyzetméteres, hármastagolású mozaikfríz (kép), melyet az egykori Polgári Serfőzde részére 1906-ban Dudits Antal tervei alapján Róth Miksa, a kor legismertebb üveg- és mozaikkészítő mestere készített.

Fotó: Huszár Boglárka

Holographic Memories – Színhátszóló emlékek címmel Robitz Anikó első önálló kiállítása látható 2019. március 13. és április 13. között a TOBE Galleryben. (Budapest VIII. ker., Bródy Sándor u. 36.) A galéria 2013-ban nyílt meg azzal a szándékkal, hogy teret adjon a kortárs fotó- és kollázműveknek. Robitz Anikó tárlata három részből áll, az elsőben *Milagro* címmel nagybátyja, Robitz Lajos 1983-ban exponált, ecuadori fotóit használja, a *Holographic Memories* részben speciális holografikus anyag felhasználásával alkotott munkák láthatók, végül 3D nyomtatóval készült dobozokba zárva összegyűrt fotókat, „emlékgalacsinokat” mutat be a művész.

Közönségdíjas hiénakutyák – A londoni Természettudományi Múzeum 1964 óta rendez meg az Év Természetfotósa-versenyt. A 2018-ban beküldött 45 ezer fotóból a kurátorok kiválasztottak

huszonötöt, amit az idén először közönségsvavazásra bocsátottak, és 2019. február 13-án hirdették ki az eredményt. A győztes egy új-zélandi fotó lett, a további négy díjazott között szerepel Máté Bence *Egyjáték, három kutya* című fotója, amely a dél-afrikai Mkuze területén készült, és három afrikai vadkutyakölyköt, más néven hiénakutyát ábrázol, amint egy impala lábával játszanak.

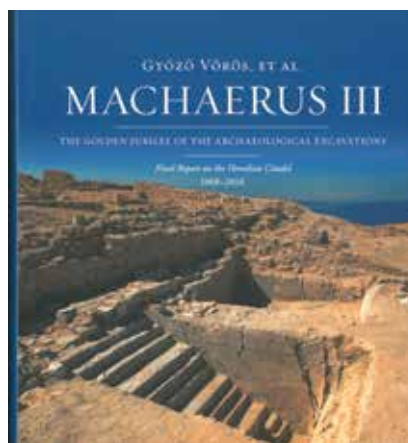
Taikalaulu – Varázsének címmel Keresztes Dóra festő, grafikus, animációsfilm-rendező sokoldalú munkásságával ismerkedhetnek meg a látogatók Helsinkiben a Magyar Kulturális és Tudományos Központ U galériájában 2019. március 1. és április 18. között. A képen a tárlat meghívója.

„Evez a mélyre” címmel Dvorszky Hedvig művészettörténész válogatott írásait a Kairosz Kiadó adta közre. Tanulmányok, cikkek, katalógusbevezetők, kiállításmegnyitók, művészekkel készített interjúk olvashatók a kötetben.

Vörös Győző és mások: Machaerus III. Összefoglaló Heródes királyi palotájáról (1968–2008)–Arézeszeti kutatómunka aranyjubileuma alkalmából jelent meg a milánói Edizioni Terra Santa gondozásában

az 588 oldalas, gazdagon illusztrált, angol nyelvű kötet (alcíme: *The Golden Jubilee of the Archaeological Excavations. Final Report on the Herodian Citadel, 1968–2018*). A mai Jordán Hasemita Királyság területén, a Holt-tenger keleti partjára néző erődített királyi palota, a Machaerus régészeti felkutatásába 2009-ben kapcsolódott be Vörös Győző professzor. Szentföldi régészeti kutatásainak, valamint az ásások ötvenéves történetének monográfiája ez a kötet.

Moziszek ezer forintért – Felújítják a Corvin mozit, de a húszéves üléseket nem dobták ki, hanem 2019. január 18-ra meghirdették eladásukat. A 980 szék hamar gazdára talált, egy érdeklődő maximum tizenötöt foglalhatott le belőlük. A felújítást a Korda, Jávor és Kabos termék lezárásával kezdik, melyek új székeket, kárpitozást és díszítőelemeket kapnak.

Plakátok, emlékek, vallomások – ötven év távlatából címmel Gyárfás Gábor munkásságát bemutató reprezentatív album jelent meg, melyet a Széphárom Közösségi Térben (Budapest V. ker., Szép u. 1/b) 2019. január 31. és február 23. között rendezett tárlatának megnyitóján mutattak be.

Iparművészek, Tervezőművészek címmel új könyvsorozatot indított a Magyar Művészeti Akadémia Kiadó, melyben az MMA Iparművészeti Tagozatának tagjait és munkásságukat mutatják be a pályakép felvázolásával, velük készült interjúkkal. A sorozat első két kötetében P. Benkő Ilona keramikumművészről Csenkey Éva, Mezei Gábor belsőépítészről, bútortervezőről Kernács Gabriella kismonográfiája olvasható. A kiadványok egyben albumok is, a köteteket a legfontosabb művekről készült fotók illusztrálják.

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2019/2

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Fekete György – belsőépítész, iparművész

Feledy Balázs – művészetkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Scherer József – designer

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Szabó Emma Zsófia – művészettörténész

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti
és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Kecse utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: Meszleny Anna

Fogadóóra: szerdán, előzetes egyeztetéssel

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2019. március 12.

Arculatterv: Scherer József

Grafikai tervezés: Nagy Norbert

Nyomás: Pharma-Press Kft.

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnomásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

ISSN 1217- 839X

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 26. – 2019/2 (április)

A MAGYAR IPARMŰVÉS ZET AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)

Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

Írók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Múcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Tündérváros Galéria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H–1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

A folyóirat korábbi példányai a szerkesztőségben megvásárolhatók.

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok

Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán

vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma,

a Magyar Művészeti Akadémia

és a „Budapest Bank Budapestért” Alapítvány

támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉS ZET | BŐRMŰVESSÉG | DIGITÁLIS MŰVÉS ZETEK
DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS
KÁRPITMŰVÉS ZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁN MŰVÉS ZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS
LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVESSÉG | TERVEZŐGRAFIKA
TEXTILMŰVÉS ZET | ÜVEGMŰVÉS ZET

Aranyozott gipszdíszítés a kecskeméti színház nézőterének mennyezetéről
Gilded plaster ornament from the auditorium ceiling of the Kecskemét theatre
Fotó: Walter Péter (*Cikkünk a 43. oldalon*)

